ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

❑ पुणे ❑ वर्ष २ रे ❑ अंक ६ वा ❑ भारतीय सौर दिनांक १२ माघ शके १९४७, रविवार दि.०१ फेब्रुवारी २०२६ ❑ पाने ६ ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

भारतात महिलाना फाशी दिली जाते का?

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

केरळच्या तिरुअनंतपुरम जिल्ह्यातील नेय्याटिंकारा न्यायालयाने अलीकडेच २४ वर्षीय ग्रीष्मा या महिलेला तिच्या प्रियकर शेरोन राजच्या हत्येप्रकरणी मृत्युदंडाची शिक्षा सुनावली.

केरळमधील नेय्याटिंकारा सत्र न्यायालयाने १४ ऑक्टोबर २०२२ रोजी प्रियकर शेरोन राज (२३) याला विष पाजून ठार मारल्याप्रकरणी २४ वर्षीय ग्रीष्मा हिला फाशीची (मृत्युदंड) शिक्षा सुनावली आहे. नियोजित कट रचून केलेल्या या क्रूर हत्येप्रकरणी न्यायालयाने याला दुर्मिळातील दुर्मिळ ( ) गुन्हा मानले असून, फाशीची शिक्षा सुनावली आहे.या निर्णयाला दोषी ग्रीष्माने केरळ उच्च न्यायालयात आव्हान दिले आहे.

ग्रीष्मा आणि तिचा मामा या दोघांनीही आता उच्च न्यायालयात धाव घेऊन त्यांच्या शिक्षेला आव्हान दिले आहे. अपिलावर अंतिम निर्णय येईपर्यंत शिक्षेला स्थगिती देण्याची मागणीही त्यांनी केली आहे. उच्च न्यायालयाने ग्रीष्माच्या मामाच्या तीन वर्षांच्या तुरुंगवासाच्या शिक्षेला स्थगिती दिली आहे त्यामुळे तो सध्या जामिनावर सुटला आहे.

भारतातील महिलांना मृत्युदंड देण्याच्या संदर्भात हे प्रकरण एक महत्त्वपूर्ण घडामोडीचे चिन्ह आहे. यामुळे भारतात आतापर्यंत किती महिला गुन्हेगारांना मृत्युदंडाची शिक्षा सुनावण्यात आली आहे हा प्रश्नही समोर आला आहे.

भारतात महिलांना फाशी देण्यास कोणताही संवैधानिक किंवा कायदेशीर प्रतिबंध नाही,मात्र न्यायालयीन दृष्टिकोन आणि दया याचिकांमुळे महिलाना फाशी होत नाही. कायदेशीरदृष्ट्या, महिलांनाही मृत्युदंड मिळू शकतो, परंतु न्यायालये याला ''दुर्मिळातील दुर्मिळ'' खटला मानतात. सामान्यतः, सामाजिक-सांस्कृतिक दृष्टिकोन, सामाजिक पार्श्वभूमी किंवा शिक्षा जन्मठेपेत बदलण्याची विनंती यामुळे दया याचिकेला प्राथमिकता दिली जाते.

३ जानेवारी १९ ५५ रोजी तिहार तुरुंगात फाशी देण्यात आलेल्या रतनबाई जैन यांना स्वतंत्र भारतातील पहिली आणि एकमेव महिला फाशी देण्यात आली.रतनबाई जैन यांनाही १९५५ मध्ये फाशी देण्यात आली, परंतु त्यांचा खटला फारसा प्रसिद्ध नाही. रतनबाईंना तीन मुलींची हत्या केल्याबद्दल दोषी ठरवण्यात आले होते, त्यांच्या पतीशी अवैध संबंध असल्याचा संशय होता. जानेवारी १९५५ मध्ये त्यांना फाशी देण्यात आली. ग्रिष्माची फाशी ही एक नवीन घटना असली तरी, भारतात महिलांना क्वचितच फाशी दिली जाते हे लक्षात घेण्यासारखे आहे.

शबनम अली (अमरोहा प्रकरण) ला मृत्युदंड सुनावण्यात आला असला तरी, अद्याप ती फाशी देण्यात आलेली नाही.

१४-१५ एप्रिल २००८ च्या रात्री, अमरोहाची रहिवासी शबनम आणि तिचा प्रियकर सलीम यांनी कुटुंबातील सात सदस्यांना नशा करून त्यांचे गळे कापले. त्यापैकी एका १० महिन्यांच्या मुलाचाही गळा दाबून खून करण्यात आला.

त्यावेळी २४ वर्षीय शबनम शाळेत शिकवत होती आणि सलीमवर तिचे प्रेम होते, परंतु तिचे कुटुंब त्यांच्या नात्याविरुद्ध होते. २०१० मध्ये, ट्रायल कोर्टाने दोघांनाही मृत्युदंडाची शिक्षा सुनावली, जी २०१५ मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने कायम ठेवली. शबनम अलीच्या प्रकरणात, राष्ट्रपतींनी त्यांची दया याचिका फेटाळली.

महिलांना फाशी न देण्याचे कारण कोणत्याही विशिष्ट कायद्यामुळे नाही, तर न्यायालयीन आणि प्रशासकीय प्रक्रियेत महिलांबद्दल उदार दृष्टिकोनामुळे आहे, जे केवळ ''दुर्मिळातील दुर्मिळ'' प्रकरणांमध्येच फाशीची परवानगी देते.

भारतात महिलांना फाशी न देण्याची प्रमुख कारणे:

दुर्मिळातील दुर्मिळ प्रकरणांचा सिद्धांत: महिलांशी संबंधित प्रकरणांमध्ये न्यायालये अत्यंत सावधगिरी बाळगतात आणि बहुतेकदा मृत्युदंड जन्मठेपेत बदलतात.

सामाजिक-सांस्कृतिक घटक: एखाद्या महिलेच्या गुन्ह्यामागील सामाजिक परिस्थिती, कौटुंबिक पार्श्वभूमी किंवा मानसिक स्थिती विचारात घेतली जाते, जी तिच्या बाजूने काम करू शकते.

दया याचिका: फाशी देण्यापूर्वी, अनेक कायदेशीर पर्याय आहेत आणि राष्ट्रपतींसमोर दया याचिका अनेकदा स्वीकारल्या जातात.

भारतीय कायदेशीर व्यवस्थेत, फक्त ''दुर्मिळातील दुर्मिळ'' प्रकरणांमध्येच मृत्युदंड दिला जातो. महिला गुन्हेगारांसाठी हे आणखी दुर्मिळ आहे. आकडेवारीनुसार, स्वतंत्र भारतात ५० पेक्षा कमी महिलांना मृत्युदंडाची शिक्षा सुनावण्यात आली आहे आणि त्यापैकी फक्त काही जणांना प्रत्यक्षात मृत्युदंड देण्यात आला आहे.

छ.संभाजीनगरमध्ये सोमवारी बालकुमार साहित्य संमेलन

विद्यार्थ्यांमध्ये मराठी भाषेची गोडी निर्माण करणे, वाचन-संस्कृती रुजवणे हा या संमेलनाचा प्रमुख उद्देश

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर मराठी भाषा संवर्धन पंधरवाड्यानिमित्त छत्रपती संभाजीनगर जिल्ह्यात पहिले बालकुमार साहित्य संमेलन २०२६ आयोजित करण्यात येत आहे. जिल्हाधिकारी कार्यालय व जिल्हा परिषद शिक्षण विभाग (माध्यमिक) यांच्या संयुक्त विद्यमाने हे संमेलन सोमवार, दि. ०२ फेब्रुवारी रोजी सकाळी ८ ते सायंकाळी ६ या वेळेत द जैन इंटरनॅशनल स्कूल, संग्रामनगर उड्डाणपूल जवळ संभाजीनगरउदगाव रस्त्याजवळ, शाहनूरवाडी, बीड बायपास येथे संपन्न होणार आहे.

विद्यार्थ्यांमध्ये मराठी भाषेची गोडी निर्माण करणे, वाचन-संस्कृती रुजवणे तसेच बालसाहित्याच्या माध्यमातून अभिव्यक्ती व सर्जनशीलतेला चालना देणे, हा या संमेलनाचा प्रमुख उद्देश आहे.

सकाळचे सत्र : ग्रंथदिंडी व उद्घाटन कार्यक्रम.

सकाळी ८.०० ते ८.३० या वेळेत नाव नोंदणी होणार असून ८.३० ते ९.३० या वेळेत ग्रंथदिंडीचे आयोजन करण्यात आले आहे. ग्रंथदिंडी उद्घाटन मा. डॉ. राजेंद्र कावळे (प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था) यांच्या हस्ते होणार असून प्रमुख पाहुणे म्हणून मा. डॉ. सुनिता राठोड (वरिष्ठ अधिव्याख्याता, प्रादेशिक विद्या प्राधिकरण) उपस्थित राहणार आहेत.

यानंतर १० वाजता उद्घाटन मा. दिलीप स्वामी (जिल्हाधिकारी तथा जिल्हादंडाधिकारी) यांच्या हस्ते होणार असून संमेलनाध्यक्ष म्हणून ज्येष्ठ बालसाहित्यिक डॉ. विशाल तायडे उपस्थित राहणार आहेत. प्रमुख अतिथी तथा मार्गदर्शन मा. अंकित (मुख्य कार्यकारी अधिकारी) करणार आहेत. शैलजा दराडे संचालक रा, कैलास

दातखीळ विभागीय शिक्षण उपसंचालक, जयश्री चव्हाण, शिक्षणाधिकारी प्राथ, अरुण शिंदि शिक्षणाधिकारी योजना उपस्थित राहणार असून स्वागताध्यक्ष म्हणून मा. अश्विनी लाडकर-पानसरें (शिक्षणाधिकारी, माध्यमिक) भूमिका पार पाडणार आहेत.

सत्र २ : कथाकथन : सकाळी ११ वाजता कथाकथन या सत्रात विद्यार्थी आपल्या कल्पनाशक्तीच्या माध्यमातून कथा सादर करणार असून, कथाकथनातून भाषा, भावनिक अभिव्यक्ती व संवादकौशल्य विकसित करण्याची संधी विद्यार्थ्यांना मिळणार आहे.

सत्र ३ : नाट्यछटा : दुपारी १२ वाजता नाट्यछटा सत्राचे आयोजन करण्यात आले आहे. लघुनाट्य, संवादात्मक सादरीकरण आणि अभिनयाच्या माध्यमातून विद्यार्थी सामाजिक व मूल्याधारित विषय प्रभावीपणे मांडणार आहेत.

सत्र ४ : वादविवाद स्पर्धा : दुपारी २.३० वाजता वादविवाद स्पर्धा आयोजित करण्यात आली आहे. या सत्रातून विद्यार्थ्यांची तर्कशक्ती, मुद्देसूद मांडणी आणि विचारस्वातंत्र्य विकसित होण्यास मदत होणार आहे.

सत्र ५ : कविसंमेलन : दुपारी ३.३० ते सायंकाळी ५.०० या वेळेत कविसंमेलन होणार असून विद्यार्थ्यांना स्वतःच्या कविता सादर करण्याची संधी मिळणार आहे. बालमनातील भावना, निसर्ग, शाळा, समाज अशा विविध विषयांवर विद्यार्थ्यांची काव्यनिर्मिती अनुभवता येणार आहे.

सत्र ६ : समारोप : सायं. ५.०० ते ६.०० या वेळेत समारोप समारंभ पार पडणार आहे. या वेळी मान्यवरांचे मार्गदर्शन, सहभागी विद्यार्थ्यांचे कौतुक आणि मराठी भाषेच्या संवर्धनासाठी पुढील वाटचालीबाबत प्रेरणादायी संदेश दिला जाणार आहे.

विद्यार्थ्यांना सहभागाचे आवाहन

या पहिल्या बालकुमार साहित्य संमेलनात जिल्ह्यातील प्राथमिक व माध्यमिक शाळांमधील जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांनी सहभागी व्हावे, कथाकथन, नाट्यछटा, वादविवाद व कविसंमेलनाच्या माध्यमातून आपली साहित्यिक क्षमता व्यक्त करावी, असे आवाहन जिल्हा प्रशासन व शिक्षण विभागाच्या वतीने करण्यात आले आहे. शिक्षक, पालक व शाळा व्यवस्थापनांनी विद्यार्थ्यांना या उपक्रमात सहभागी होण्यासाठी प्रोत्साहित करावे, असेही कळविण्यात आले आहे.

आरोग्य अभियान : प्रशासन-वैद्यकीय-शिक्षण व्यवस्थेचा ऐतिहासिक संगम

जिल्हाधिकारी दिलीप स्वामी, डॉ. शिवाजी सुक्रे, डॉ. पारस मंडलेचा, डॉ. अनुपम टाकळकर यांच्या नेतृत्वाखाली शालेय आरोग्य अभियान

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर : शहरातील शालेय विद्यार्थ्यांच्या आरोग्यासाठी एक ऐतिहासिक, दूरदृष्टीपूर्ण आणि समाजहितकारी उपक्रम सुरू करण्यात आला आहे. माननीय जिल्हाधिकारी श्री. दिलीप स्वामी यांच्या संकल्पनेतून आणि मार्गदर्शनाखाली ''एक तास विद्यार्थ्यांसाठी अभियान'' या विशेष जनजागृती मोहिमेची प्रभावी अंमलबजावणी शहरात सुरू झाली आहे.

या अभियानात इंडियन मेडिकल असोसिएशन, छत्रपती संभाजीनगर, छत्रपती संभाजीनगर महानगरपालिका आणि शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय यांनी एकत्र येत माननीय जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नेतृत्वाखाली एक संयुक्त सार्वजनिक आरोग्य मोहीम उभी केली आहे. प्रशासन, वैद्यकीय क्षेत्र आणि शिक्षण व्यवस्था एकत्र येऊन समाजहितासाठी कार्यरत झाल्याचे हे एक आदर्श उदाहरण ठरत आहे.

या उपक्रमाला शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयाचे अधिष्ठाता डॉ. शिवाजी सुक्रे, महानगरपालिकेचे वैद्यकीय अधिकारी आरोग्य डॉ. पारस मंडलेचा,

इंडियन मेडिकल असोसिएशनचे अध्यक्ष डॉ. अनुपम टाकळकर, सचिव डॉ. योगेश लक्कास, शिक्षणाधिकारी डॉ. सौ. अश्विनी लाठकर, तसेच प्रशासन, वैद्यकीय व शिक्षण क्षेत्रातील वरिष्ठ अधिकाऱ्यांचे सक्रिय सहकार्य लाभत आहे. या मोहिमेअंतर्गत शहरातील विविध शाळांमध्ये डॉक्टर प्रत्यक्ष भेट देऊन विद्यार्थ्यांशी संवाद साधत आहेत. ''एक तास विद्यार्थ्यांसाठी'' या संकल्पनेतून विद्यार्थ्यांना पुढील विषयांवर मार्गदर्शन केले जात आहे:

* योग्य व संतुलित आहाराचे महत्त्व
* अयोग्य आहारसवयींचे दुष्परिणाम
* जंक फूडपासून दूर राहण्याचे महत्त्व
* अन्न निवडताना सजगता व अन्नपदार्थांचे लेबल वाचन
* पोषणमूल्यांची ओळख
* आरोग्यदायी जीवनशैलीची सवय
* शारीरिक हालचाल व मानसिक आरोग्याचे महत्त्व

या उपक्रमामध्ये शाळांमध्ये इंडियन मेडिकल असोसिएशनतर्फे सादरीकरण, प्रेरणादायी संवाद, थेट चर्चासत्रे, तसेच

विद्यार्थ्यांकडून आरोग्यदायी जीवनशैलीविषयी प्रतिज्ञा घेऊन प्रभावी जनजागृती केली जात आहे. माननीय जिल्हाधिकारी श्री. दिलीप स्वामी यांनी या मोहिमेकडे केवळ प्रशासकीय कार्यक्रम म्हणून न पाहता, भविष्यातील पिढीसाठीची दीर्घकालीन गुंतवणूक म्हणून पाहिले आहे. त्यांच्या नेतृत्वामुळे प्रशासन, वैद्यकीय संस्था आणि शिक्षण विभाग एकत्र येऊन समाजासाठी एक शाश्वत सार्वजनिक आरोग्य मॉडेल निर्माण झाले आहे.

इंडियन मेडिकल असोसिएशन, छत्रपती संभाजीनगर महानगरपालिका आणि शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय यांनी एकत्र येऊन जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नेतृत्वाखाली हा उपक्रम राबवत असल्यामुळे प्रशासन + वैद्यकीय क्षेत्र + शिक्षण व्यवस्था यांचा समन्वय साधणारी एक प्रभावी सार्वजनिक आरोग्य चळवळ उभी राहिली आहे.

हे अभियान केवळ जनजागृतीपुरते मर्यादित नसून, विद्यार्थ्यांच्या सवयी बदलणारे,विचारसरणी घडवणारे, आहारशिस्त निर्माण करणारे, आणि आरोग्यदायी जीवनशैली रुजवणारे एक दीर्घकालीन परिवर्तन अभियान ठरत आहे. ''एक तास विद्यार्थ्यांसाठी अभियान'' ही संकल्पना भविष्यातील पिढीसाठी आरोग्यदायी शरीर, सजग विचार, संतुलित जीवनशैली आणि सक्षम समाज घडवण्याच्या दिशेने एक ठोस, प्रभावी आणि ऐतिहासिक पाऊल ठरत आहे. या संपूर्ण उपक्रमामध्ये इंडियन मेडिकल असो., छत्रपती संभाजीनगर यांनी सामाजिक जबाबदारीचे भान ठेवून अत्यंत सक्रिय, नियोजनबद्ध आणि प्रभावी भूमिका बजावली आहे. संस्थेने केवळ वैद्यकीय सेवा न देता, समाजाच्या आरोग्यासाठी प्रतिबंधात्मक वैद्यक क्षेत्रात ठोस पुढाकार घेतला आहे. शहरातील डॉक्टरांना एकत्र करून, प्रशिक्षण सत्रे आयोजित करून, शालेय स्तरावर थेट जनजागृतीची रचना उभी करून इंडियन मेडिकल असोसिएशनने सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रात एक आदर्श मॉडेल निर्माण केले आहे. वैद्यकीय व्यावसायिक संघटना म्हणून संस्थेने दाखवलेली ही भूमिका केवळ कौतुकास्पद नाही, तर इतर शहरांसाठीही अनुकरणीय ठरणारी आहे. इंडियन मेडिकल असोसिएशन, छत्रपती संभाजीनगर महानगरपालिका आणि शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय यांनी जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नेतृत्वाखाली एकत्र येऊन उभी केलेली ही चळवळ म्हणजे संघटनात्मक एकजूट, सामाजिक जबाबदारी आणि सार्वजनिक आरोग्याबाबतची सामूहिक जाणीव यांचे उत्तम उदाहरण आहे.

या अभियानाच्या अंमलबजावणीत *इंडियन मेडिकल असोसिएशन, छत्रपती संभाजीनगर* मधील अनेक डॉक्टरांनी शहरातील विविध शाळांमध्ये प्रत्यक्ष भेट देऊन विद्यार्थ्यांशी थेट संवाद साधला, मार्गदर्शन केले, प्रेरणादायी व्याख्याने दिली व व्यापक जनजागृती उपक्रम राबवला. या उपक्रमात सक्रिय सहभाग घेणारे वैद्यकीय सदस्य पुढीलप्रमाणे आहेत: **डॉ. शाहाजी तौर , डॉ. अमोल जोशी, डॉ. जफर बेग, डॉ. मोनिका पाटील, डॉ. आसावरी टाकळकर, डॉ. गणेश कुलकर्णी, डॉ. आरजा आहेर, डॉ. राहुल तळेले , डॉ. चैत्राली खरात, डॉ. प्रशांत चव्हाण, डॉ. शिवाजी पोळे, डॉ. इम्रान खान, डॉ. सुचेता पाठक, डॉ. मंजुषा शेरकर, डॉ. वैशाली भालेराव, डॉ. संभाजी चिंतले, डॉ. सचिन धुळे, डॉ. रेणू बोराळकर, डॉ. नीती सोनी, डॉ. जय तोष्णीवाल, डॉ. दत्तात्रय कदम, डॉ शैलेश पादरे या सर्व डॉक्टरांनी विविध शाळांमध्ये जाऊन विद्यार्थ्यांना योग्य आहार, आरोग्यदायी सवयी, जंक फूडपासून दूर राहण्याचे महत्त्व, पोषणविषयक जागरूकता, अन्ननिवडीतील शिस्त आणि संतुलित जीवनशैली याबाबत प्रभावी मार्गदर्शन केले. त्यांच्या प्रत्यक्ष सहभागामुळे ''एक तास विद्यार्थ्यांसाठी अभियान'' हे केवळ कार्यक्रम न राहता एक व्यापक सामाजिक चळवळ ठरले असून, डॉक्टरांची सामाजिक बांधिलकी, सार्वजनिक आरोग्याविषयीची जाणीव आणि समाजासाठीची जबाबदारी यांचे हे प्रभावी उदाहरण ठरत आहे.

**

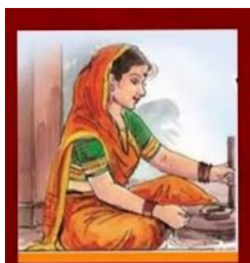

जात्यावरच्या ओव्या......

माणसा रे तून
दौलत कमावली
गेला निघून बाण
सारी जागीच राह्यली ||४७६||

जगण माणसाच
पाण्यावरला बुडबुडा
राजे, रंक, साधू, थोर
गेले सोडुन संसार राडा ||४७७||

©® सौ. मनोरमा बोराडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

ये दिल मांगे (नो) मोअर...

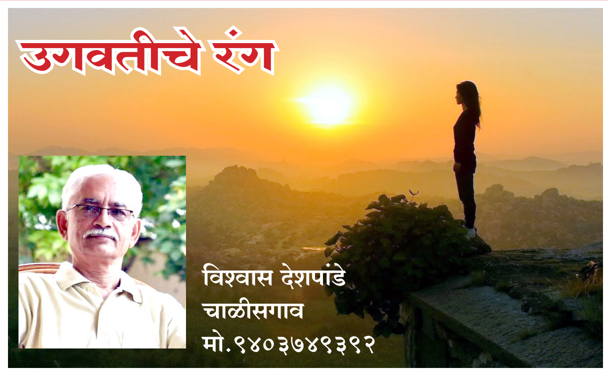

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो.९४०३७४९३९२

ज्योतिर्मय साहित्य

दृश्य एक

भारतातील कोणत्याही राज्यातील कुठलंही एक छोटंसं खेडं. दिवस उन्हाळ्याचे. तोंडाला कोरड पडलेली. जीव पाणी पाणी करतोय. घरून आणलेलं बाटलीतलं पाणी संपलंय किंवा गरम झालंय. तुम्हाला हवंय थंडगार पाणी. जवळच्या हॉटेलात तुम्ही पाण्यासाठी जाताय. हॉटेलवाला सांगतोय गार पाणी नाही साहेब. त्या गावातल्या लोकांना पिण्याचं पाणी मिळायची मारामार आहे. गावातील स्त्रिया लांबून कुठून तरी एक दीड किमी वरून पाणी आणतात. पण त्या हॉटेलवाल्याच्या फ्रिजमध्ये पाण्याच्या बाटल्या ठेवल्या आहेत. बिसलरी किंवा कुठला तरी पाण्याचा लोकल ब्रँड. त्याशिवाय कोका कोला, थम्स अप, पेप्सी, स्प्राईट इ. शीतपेयांनी फ्रिज भरलेला आहे. बाईकवर बसून दोन जण येतात. कोका कोलाची बाटली विकत घेऊन तोंडाला लावतात.

दृश्य दोन

कोणत्याही मोठया शहरातील पिझ्झा, बर्गर वगैरे मिळते असे ठिकाण. तरुणाईची गर्दी. निरनिराळ्या प्रकारचे पिझ्झा, बर्गर वगैरे ऑर्डर केलेले. पाणी कुठेही मिळत नाही. पाण्याची काही सोयच नाही. फ्रिजमध्ये देखील निरनिराळ्या प्रकारचे फक्त कोल्ड्रिंक्स. मंडळी पिझ्झा बर्गर इ खाताहेत आणि सोबत पाण्याऐवजी कोल्ड्रिंक्स. माझ्यासारखी एखादी व्यक्ती केवळ मुलांच्या आग्रहाखातर प्रथमच तिथे आलेली. तिथे पाणी मिळत नाही आणि पाण्याऐवजी कोल्ड्रिंक घ्यायचं हे पाहून धक्काच बसतो.

दृश्य तीन

लहान मुलांसाठी कुठल्या तरी संस्थेने नाटक, सिनेमा यासारखा कार्यक्रम मजबूत पैसे वसूल करून आयोजित केलेला आहे. या ठिकाणी मध्यंतरात मुलांसाठी कोल्ड्रिंक्सची सोय. ते पाहून सुरुवातीला मुले आणि पालक दोघेही खुश. एका मुलाच्या बाटलीत मेलेले झुरळ निघते. नंतर त्या बाटल्यांची तपासणी होते. त्यामध्ये कीटकनाशकांचे अंश आढळतात.

दृश्य चार

घराघरात टीव्हीसमोर बसलेली मुले. छोट्या पडद्यावर शाहरुख खानची टेस्ट द थंडर असे सांगणारी जाहिरात लागलेली. शीतपेयाची बाटली तोंडाला लावतो आणि मग दिसतात ते त्याने केलेले स्टंट. ते शीतपेय पिऊन जी शक्ती, उत्साह आला त्यामुळेच अशा प्रकारचे स्टंट तो करू शकतोय हा उघड उघड संदेश यातून जातोय. तिथे खाली बारीक अक्षरात भलेही दाखवू द्यात की ही दृश्ये तांत्रिक करामतींचा वापर करून चित्रित करण्यात आली आहेत. असे करण्याचा प्रयत्न करू नये. पण त्याकडे कोण लक्ष देईल ? किंबहुना द्यावे अशी अपेक्षाच नसते. **(क्रमशः)**

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः🙏🙏
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः🙏🙏
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः🙏🙏

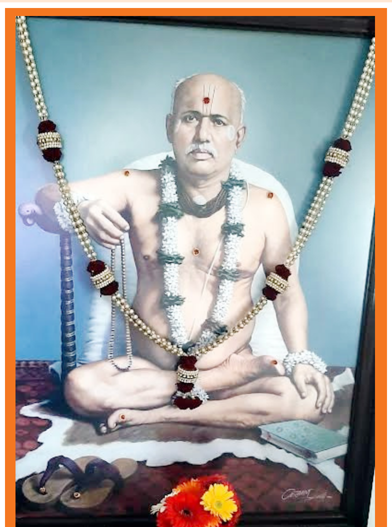

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

संत हे चालते-बोलते देवच आहेत.

ज्योतिर्मय साहित्य

व्यवहारात ज्याला चांगले वागता येत नाही, त्याला नाही परमार्थ करता येणार. व्यवहारात झालेल्या गोष्टींचा मनावर परिणाम होऊ देणार नाही असा निश्चय करावा, आणि सद्गुरूआज्ञा प्रमाण मानून तो तडीस न्यावा. साधनावर जोर द्यावा. स्वत: कोण याची ओळख करून घ्यावी. भगवंतापरते कोणी नाही हे कळले म्हणजे मी कोण हे कळते. निर्गुण जरी समजले तरी सगुण नाही सोडू. माझ्या मुखी राम आला यापरते दुसरे भाग्य ते कोणते ? हृदयात स्फूर्ती येऊनच आपण बोलतो; मग आमच्या मुखात राम आला तर तो हृदयात नाही असे कसे म्हणावे ?

तुम्ही मला उपनिषदांतले सांगा म्हटले तर कसे सांगू ? ज्याने जे केले तेच तो सांगणार. एक - गुरुआज्ञापालन याशिवाय दुसरे काहीच मी केले नाही, तर मी दुसरे काय सांगणार ? संताचा समागम केला म्हणजे आपण मार्गाला लागतो. आपण साधूला व्यवहारात आणतो, आणि नंतर तो आपल्याशी व्यवहाराने वागला म्हणजे त्याच्याजवळ समता नाही म्हणून उलट ओरड करतो! संत हे देहाचे रोग बरे करीत नसून, त्या रोगांची भीती नाहीशी करतात. संत हे चालते-बोलते देवच आहेत. संतांच्या देहाच्या हालचालींना महत्त्व नाही. भगवंताचे नाम सिद्ध करून देणे हाच संतांचा जगावर सर्वांत मोठा उपकार होय. हजारो लोक भगवंताच्या नामाला लावणे हेच खरे संतांचे कार्य होय. संतांचा कोणताही मार्ग हा वेदांच्या आणि शास्त्राच्या उलट असणे शक्यच नाही. संत सूर्यासारखे जगावर स्वाभाविक उपकार करतात. सूर्याचे तेज कमी होते आहे असे शास्त्रज्ञ म्हणतात, पण संतांचे तेज मात्र वाढतेच आहे.

श्रीमंत आईबापांच्या पोटी जन्माला आलेला मुलगा भीक मागताना पाहून आपल्याला त्याची कीव येते, त्याप्रमाणे मनुष्यजन्माला येऊन आपण दु:ख करतो हे पाहून संतांना वाईट वाटते. एकूण योनी इतक्या आहेत की, त्यांमध्ये मनुष्यजन्म येणे कठीण आहे. मनुष्यजन्म येऊन भगवंताची प्राप्ती झाली नाही तर जीवाचे फार नुकसान आहे. म्हणून अत्यंत चिकाटीने संतांचा समागम करावा, त्यांची कृपा प्राप्त करून घ्यावी. संतांनी जो मार्ग आखला त्यावर डोळे मिटून जावे; पडण्याची, अडखळण्याची भीतीच नाही. आपण प्रपंचात इतके खोल जातो, की संतांची हाक ऐकूच येत नाही. ती ऐकू येईल इतक्या तरी अंतरावर असावे. संतवचनावर विश्वास ठेवूया, म्हणजे भगवत्प्रेम लागेलच. ते लागल्यावर विषयप्रेम कमी होईल. म्हणून संतांची संगत करणे एवढे जरी केले तरी कल्याणच होईल.

संत-संगती आणि नामस्मरण यानेच भगवत्प्रेम येईल.

***

♦अभंग 29 अर्थ♦

या श्रीकृष्ण परमात्म्याने वेदप्रमाण करण्याकरिता गोकुळात अवतार घेतला, तो ब्रह्मादिकांना वंद्य असला तरी सर्वप्रकारे खोड्या करणारा म्हणून नाठाळपणाचे घरच होऊन बसला; परब्रह्म श्रीकृष्ण येथे गोकुळात गुरे राखू लागल्यामुळे शास्त्रांच्या प्रतिपादनाला लाज आली. अशा त्या श्रीकृष्णाने काय काय वाईट गोष्टी केल्या त्या पाहा. गणिका वेश्याचा स्वीकार केला; मग सहजच बाकीच्या लग्नाच्या बायकांशी द्वेष वाढला. यानेच राम अवतारामध्ये आपला बाप दशरथ त्याला नेमका पतनात घातला. एकाला पळ म्हणायचे, एकाला पाठीस लाग म्हणायचे; मुचुकुंदाला मारण्याकरिता काळयवनाला आणले ॥१॥

प्रल्हादाचा नातु म्हणजे विरोचनाचा मुलगा जो मोठा भक्त बळी, त्याच्या डोक्यावर पाय ठेवून त्यास पाताळात घातले; आणि य:कश्चित पशु जो गजेंद्र त्याला नक्रापासून सोडविले; आपल्या सांदिपन गुरूचा मेलेला मुलगा काळापासून हिरावून आणला; आणि प्रल्हादाचा बाप जो हिरण्यकश्यपु त्याला पोट फाडून मारला; शिशुपाळ हा चेदि देशचा राजा असून पांडवांचा मावसभाऊ होता. रुक्मिणी यास द्यावी असा तिचा बाप भीमक ह्याचा बेत होता; पण श्रीकृष्णानेच तिला पळवून नेले.

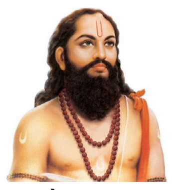

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

बध्दमुक्तनिरूपण

ज्योतिर्मय साहित्य

सहाव्या समासातील माध्यान्य भागात आपण पोहचलो आहोत. मी मागे म्हणालेच आहे की वरचेवर खुपच विचार पूर्वक लिखाण अपेक्षित आहे त्यामुळे वाचकांच्या हाती देतान ऊशीर होत आहे आणि याची मला जाणीव आहे पण ऊत्तम ते द्यावे ऊत्तम ते घ्यावे हा विचार मनात कायमचा घर करून असल्याने लिखाणात मर्यादा येत आहेत. सर्व प्रथम मी दिलगिरी व्यक्त करते.

वेद वाड:मयाचा अभ्यास करत असताना अभ्यासकाने ब्रम्हा, विष्णु, महेश, दत्तात्रेय हेच फक्त थोर आणि ज्ञानी पुरूष होऊन गेले असे म्हणणे म्हणजे पढतमूर्ख पणा आहे. आणि यावर आपण एक समास पूर्णपणे अभ्यासला आहे. (पढतमूर्खाची लक्षणे) वेद, उपनिषदांमध्ये भागवत ग्रंथात ऊल्लेखलेला शुक आणि वामदेव यांचा देखील मुक्त व ज्ञानी असा ऊल्लेख आढळतो. हे दोघेही ब्रम्हज्ञानी होते.

या समासात समर्थानी सांगितले आहे की वेदाने पूर्व पक्ष मांडला. त्यांच्या अंगी ब्रम्हज्ञान करून देऊन जीवाला मुक्त करण्याचे सामर्थ्य नसेल तर त्याला कोणीही विचारणार नाही. जीवाला मुक्त करण्याचे सामर्थ्य वेदांच्या ठिकाणी आहे यांत शंकाच नाही. महापुण्य पदरी असेल तरचं वेदांचा अभ्यास होईल असे ३०व्या ओवीत प्रत्यक्ष समर्थ आपल्याला सांगतात. पूढे असेही म्हणले आहे की एक पूर्ण श्लोक किंवा अर्धा श्लोक किंवा त्यातील एक भाग किंवा नुसता एक शब्द जरी मनापासून श्रवण केला तर अनेक दोष नाहींसे होतील. वेद, पुराण, शास्त्र यांचा श्रवणभक्तिने सुध्दख माणुस पवित्र बनून जातो. व्यासांनी भागवत ग्रंथात हेही सांगितले आहे.

आरोग्य संजीवनी

थंडीत फक्त ५ मिनिटं गरम पाण्यात पाय घालून बसा

ज्योतिर्मय साहित्य

पाय गरम पाण्यात बुडवून ठेवणं हा उपाय सोपा वाटू शकतो पण शरीराला याचे बरेच फायदे होतात. आपले पाय दिवसभर आपल्या शरीराचा भार उचलतात, तसंच पायांनी आपण तासनतान उभं राहतो, चालतो. अशा स्थितीत शरीरासोबतच मनाला शांती मिळणंही गरजेचं असतं. नियमित याचा वापर केल्यानं अनेक आजारांपासून बचाव होतो.

गरम पाण्यात पाय ठेवल्यानं ब्लड सर्क्युलेशन चांगले होते, ताण-तणाव कमी होतो, थकवा दूर होतो. सेल्फ केअर रुटीनमध्ये या पद्धतीचा समावेश करू शकता. ज्यामुळे शरीराची हिलिंग प्रोसेस व्यवस्थित होईल. जर झोपताना तुमच्या पायांमध्ये वेदना होत असतील तर तुम्ही गरम पाण्यात पाय ठेवू झोपू शकता. ज्यामुळे तुमच्या पायांच्या नसांना आराम मिळेल आणि झोपही चांगली येईल.

पाय गरम पाण्यात ठेवल्यानं काय होतं?

गरम पाण्यात पाय बुडवून झोपल्यानं शरीराचं तापमान थोडं वाढते ज्यामुळे रक्तप्रवाह व्यवस्थित होतो. ज्यामुळे पायांच्या नसांमध्ये वेदना, ताण - तणाव कमी होतो. तर तुम्हाला दीर्घकाळ उभं राहण्याचं काम करायचं असेल तर ही हिलिंग थेरेपी तुमच्यासाठी फायदेशीर ठरू शकते. गरम पाणी तुमच्या मांसपेशींना रिलॅक्स करते याशिवाय थकवा गायब करते.

गरम पाण्यात पाय ठेवणं का फायदेशीर

पायांमध्ये पायांमध्ये सूज, वेदना होत असतील ही समस्या टाळता येऊ शकते. ज्यामुळे ताण-तणाव कमी होतो. कारण पायांना आराम दिल्यानं संपूर्ण शरीरावर याचा परिणाम होतो. हिवाळ्याच्या दिवसांत जर तुमचे पाय थंड राहत असतील तर ते गरम करण्यासाठी तसंच रक्त संचार ठीक करण्यासाठी ते फायदेशीर ठरू शकते.

गरम पाण्यात मोठे मीठ दोन चमचे. कापूर. (तीन ते चार वड्या) अर्धा लिंबू घालून पाय ठेवण्याचे फायदे

१. मिठामुळे सूज व वेदना कमी होते

मीठ मिसळल्यामुळे गरम पाण्याचा परीणाम अधिक वाढतो. मिठातील मॅग्नेशियम आणि अन्य खनिजं त्वचेला आराम देतात तसंच सूज कमी करण्यास मदत करतात. यामुळे डिटॉक्सिफिकेशन मध्येही मदत होते. खासकरून पायांवर दुर्गंध येत नाही. मीठाचं पाणी पायांसाठी फायदेशीर ठरते. एप्सम सॉल्ट, सैंधव मिठाचा वापर उत्तम मानला जातो. रोज थंडीत गरम पाण्यात मीठ घालून २० मिनिटं पाय यात ठेवा. ज्यामुळे पायांना वेदनांपासून आराम मिळेल. तसंच पायांना भेगासुद्धा पडणार नाहीत.

२. कापूरामुळे उबदारपणा व वेदना कमी

कापूर शरीराला उब मिळवून देतो, स्नायूंचा ताठरपणा कमी करतो.

बधिरपणा, झिणझिण्या किंवा थंडीमुळे आलेली कमी होते.

३. लिंबूमुळे स्वच्छता व टॉक्सिन काढणे (डिटॉक्स फीलिंग)

लिंबूचे गुण पायाची त्वचा स्वच्छ करतात,

दुर्गंधी कमी करतात, फंगल इन्फ ेक्शनचा धोका कमी करतात, ताप आल्यानंतर गरम पाण्यात पाय ठेवल्यानं काय फायदे मिळतात.

ताप आल्यनंतर पाय गरम पाण्यात ठेवणं हा जुना उपाय आहे. ज्यामुळे शरीराचं तापमान संतुलित राहतं तसंच ताप हळूहळू कमी होऊ लागतो. तसंच शरीराच्या नसा सक्रिय होता. शरीराची ऊर्जा स्थिर राहते.

संकलन -
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क - ९२ ७१ ६६९ ६६९

लघु बोधकथा

♦वाईट सवयींचा त्याग♦

एक व्यापारी होता. तो जितका व्यवहारी, विनम्र आणि मनमिळाऊ होता तितकाच त्याचा मुलगा उद्धट आणि गर्विष्ठ होता. त्याला सुधारण्याचे अनेक प्रयत्न निष्फळ ठरले. एकदा ही गोष्ट त्याने एका मित्राला सांगितली. मित्र म्हणाला, त्याला माझ्याकडे काही दिवस राहण्यासाठी पाठवून दे. मी तुझ्या मुलाला ठिकाणावर आणून दाखवेन. त्या व्यापा-याचा मुलगा मित्राच्या घरी राहण्यास गेला. त्याच्या वडिलांच्या मित्रांनी त्याला अतिशय चांगली वागणूकदिली. एकदा ते त्याला बागेत फिरावयास घेऊन गेला असता, एक फूट उंचीचे रोप त्याला उपटण्यास सांगितले. मुलाने ते रोप सहजच उपटले, त्यानंतर त्याने मुलाला सहा फूट उंचीचे रोप उपटण्यास सांगितले, मुलाला ते उपटण्यास खूप ताकद लावावी लागली. शेवटी ते एका उंच वृक्षाजवळ आले व मित्रांनी मुलाला तो वृक्ष उपटून टाकण्यास सांगितला. मुलाने ते शक्य नसल्याचे सांगितले. त्यावेळी मित्रांनी मुलाला उपदेश केला तो म्हणजे असा की,' आपण एखादे वाईट कामाला सुरुवात करत असतो तेव्हा त्यापासून दूर जाणे शक्य असते पण मात्र त्या कामात जर आपण खोलवर गुंतून गेलो की आपल्याला त्यापासून सुटका करणे अशक्य असते. वाईट सवयी किंवा वाईट वर्तनाचे सुद्धा असेच आहे, जोपर्यंत सहज शक्य आहे तोपर्यंत वाईट वर्तन किंवा सवय सोडलेली चांगली असते.'' मुलाला त्याच्या मित्रकाकांचा उपदेश सहजपणे
लक्षात आला व त्याने चांगले वागण्याचे ठरवले.

शाश्वत सेंटर फॉर चाइल्ड डेव्हलपमेंट अँड मेंटल वेलनेस केंद्राचा शुभारंभ

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर – शाश्वत सेंटर फॉर चाइल्ड डेव्हलपमेंट अँड मेंटल वेलनेसचा शुभारंभ निमित्त एक महिना मोफत सल्ला व जनजागृती अभियान मराठवाड्यातील पहिले केंद्र; बालविकास व प्रौढ मानसिक आरोग्यासाठी एक महत्त्वपूर्ण पाऊल

आजच्या धकाधकीच्या जीवनशैलीत मुलांचे, किशोरवयीन तसेच प्रौढांचे मानसिक व भावनिक प्रश्न वाढत चालले असून, त्याकडे गांभीर्याने पाहण्याची गरज निर्माण झाली आहे. अनेकदा लोकांना स्वतःच्या मानसिक किंवा विकासात्मक अडचणी नेमक्या काय आहेत, हेच समजत नाही आणि त्यामुळे अनेक समस्या ओळखल्या जात नाहीत. काही वेळा योग्य निदान झाले तरी कोणत्या प्रकारच्या तज्ज्ञ डॉक्टरांकडे जावे, कोणता उपचार योग्य ठरेल याबाबत स्पष्टता नसते. परिणामी रुग्ण व कुटुंबीयांना वेगवेगळ्या ठिकाणी विविध तज्ज्ञांकडे फिरावे लागते. काही प्रकरणांमध्ये एकाच रुग्णासाठी अनेक शाखांतील तज्ज्ञांची गरज भासते.

याच पार्श्वभूमीवर मराठवाड्यात पहिल्यांदाच एकाच छताखाली सर्व मानसिक आरोग्य व विकासात्मक समस्यांवरील सेवा देणाऱ्या शाश्वत सेंटर फॉर चाइल्ड डेव्हलपमेंट अँड मेंटल वेलनेस या नव्या केंद्राचा शुभारंभ करण्यात आला असून, या निमित्ताने पत्रकार परिषदेचे आयोजन करण्यात आले होते. या केंद्राचा मुख्य उद्देश म्हणजे मुलं, किशोरवयीन, प्रौढ आणि कुटुंबीय यांना मानसिक,

भावनिक तसेच सामाजिकदृष्ट्या सक्षम करून त्यांना संतुलित, आनंदी व समाधानी जीवन जगण्यासाठी मार्गदर्शन करणे होय.

या केंद्राच्या संस्थापक डॉ. निधी ए. नावंदर (पीएचडी) या बाल पुनर्वसन व विकासात्मक मानसशास्त्रज्ञ, पॅरेंट कोच आणि प्रेरणादायी वक्त्या असून, त्यांना या क्षेत्रातील तब्बल २० वर्षांचा अनुभव आहे. योग्य मार्गदर्शन आणि योग्य उपचारांसह प्रामाणिक प्रयत्न झाले, तर अडचणीत असलेली कोणतीही व्यक्ती नक्कीच अधिक चांगले कदाचित सर्वोत्तम आयुष्य जगू शकते. त्यामुळे समस्या निर्माण झाल्यानंतरच नव्हे, तर वेळीच समुपदेशन व उपचार घेणे अत्यंत आवश्यक आहे, असे मत त्यांनी यावेळी व्यक्त केले.

एक महिन्याचा मोफत सल्ला व जनजागृती अभियान

केंद्राच्या उद्घाटनानिमित्त एक महिन्याचा मोफत सल्ला व जनजागृती अभियान राबवण्यात येत असून, यामध्ये बालविकास, मानसिक आरोग्य, वर्तन समस्या, शिकण्यातील अडचणी, डिस्लेक्सिया, परीक्षा ताण, मोबाईल व्यसन, किशोरवयीन समस्या, चिंता व नैराश्य, तसेच वैवाहिक आणि कौटुंबिक समुपदेशन यांसारख्या विषयांवर तज्ज्ञ डॉक्टर मार्गदर्शन करणार आहेत.

तज्ज्ञांची उपस्थिती

या उपक्रमात विविध क्षेत्रांतील तज्ज्ञ सहभागी होत असून त्यामध्ये

डॉ. निधी नावंदर बाल मानसशास्त्रज्ञ

डॉ. लीना सोनी बालरोगतज्ज्ञ

डॉ. सौरभ दस्क ऑडिओलॉजिस्ट व स्पीच थेरपिस्ट

डॉ. रसिका शिंदे फिजिओथेरपिस्ट

डॉ. सोनम सोनी मानसोपचार तज्ज्ञ व प्रशिक्षक

डॉ. अंजू खंडेलवाल आहारतज्ज्ञ

यांच्यासह ईएनटी सर्जन, न्यूरोलॉजिस्ट, थेरपिस्ट व इतर तांचा समावेश आहे.

एकाच छताखाली सर्व सेवा

शायत सेंटरमध्ये स्पीच थेरपी, बिहेवियर थेरपी, प्ले थेरपी, B, CBT, REBT, IQ-EQ चाचण्या, डिस्लेक्सिया सपोर्ट, आहार साझा, मेडिटेशन कार्यक्रम तसेच मानसोपचार व समुपदेशन अशा सर्व सेवा एकाच छताखाली उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत.

मानसिक आरोग्य म्हणजे कमकुवतपणा नसून सजगतेचे लक्षण आहे. मुलं, प्रौढ आणि कुटुंबांच्या मानसिक आरोग्याकडे वेळेत लक्ष देणे हीच समाजाची खरी गुंतवणूक आहे, असा ठाम संदेश या केंद्राच्या माध्यमातून देण्यात येत आहे.

विश्वकर्मा – शिल्पशास्त्राचे जनक

ज्योतिर्मय साहित्य

मराठी संस्कृतीत आणि महाराष्ट्रातील औद्योगिक क्षेत्रात विश्वकर्मा जयंती मोठ्या उत्साहात साजरी केली जाते. त्यांना देवांचा महान वास्तुकार आणि शिल्पशास्त्राचे जनक मानले जाते. औद्योगिक क्षेत्र, कारखाने आणि वर्कशॉपमध्ये विश्वकर्मा जयंती साजरी होते. पौराणिक कथांनुसार, या विश्वातील भव्य रचनांची निर्मिती भगवान विश्वकर्मा यांनी केली आहे. श्रीकृष्णाची द्वारका, पांडवांचे इंद्रप्रस्थ आणि रावणाची लंका यांची रचना त्यांनीच केली होती. भगवान विष्णूंचे सुदर्शन चक्र, महादेवांचा त्रिशूळ आणि यमराजाचा कालदंड यांची निर्मिती त्यांनी केली. रावणाकडे असलेले प्रसिद्ध पुष्पक विमान विश्वकर्मा यांनीच बनवले होते. एमआयडीसी आणि इतर

औद्योगिक भागांत हा दिवस एखाद्या उत्सवासारखा असतो. या दिवशी कारागीर, इंजिनिअर्स आणि कामगार आपल्या अवजारांची, यंत्रांची आणि वाहनांची पूजा करतात. कारखाने आणि कामाच्या ठिकाणांची सजावट केली जाते. या दिवशी यंत्रांना विश्रांती दिली जाते आणि नवीन कामाचा संकल्प केला जातो. हा सण श्रमाचा आणि कौशल्याचा टेक्नॉलॉजी म्हणतो त्याचेही मूळ भगवान विश्वकर्मा यांच्या संकल्पनेत आहे. जे रचनात्मक कार्य गौरव करणारा आहे. "कामातच देव असतो" ही भावना या सणातून जोपासली जाते. सुतार, लोहार, गवंडी, इंजिनिअर आणि तंत्रज्ञांसाठी हा सर्वात मोठा सण आहे. आजच्या काळात आपण ज्याला करतात त्या प्रत्येक व्यक्तीत विश्वकर्मा यांचा अंश असतो असे मानले जाते.

प्राथमिक शाळेत काम करताना असे दिनविशेष विद्यार्थ्यांना सांगण्याची व ते दिवस साजरे करण्याची सवय होती. हा दिवस पण शाळेत साजरा केला जात असतो. आणि जे विद्यार्थी क्रियाशील आहेत, नवीन काही करत आहेत त्यांचा छोटा सत्कार केला जातो. त्या निमित्ताने आपल्या महान दैवतांची, व्यक्तींची ओळख होते. आणि त्यांच्या काही प्रश्नांची उत्तरे मिळण्यासाठी मदत होते.

बिभावरी कुलकर्णी
८०८७८१०१९७

मेहनत की रोटी

मूल मराठी लेखक-सचिन वसंत पाटील हिन्दी भावानुवाद-डॉ. मीना श्रीवास्तव

आगे.........

लेकिन अब बैंकवालों ने भी तकाजा लगा रखा है। वे भी कब तक चुप रहेंगे? यह चौथा वर्ष है, बैंक का कर्ज गले तक पहुँच गया है। उम्मीद थी कि इस वर्ष कुछ तो हाथ में आएगा। लेकिन यह डाउनी रोग कराल काल का रूप लेकर आ धमका! आशा की किरणें निराशा के गहन अंधकार में लुप्त हो गईं।

मेरी सारी उम्मीदों पर पर पानी फेर गईं। अग्नि चक्र के फेरे में जल रहा हूँ, हर साल यहीं विपदा झेलते हुए। बारम्बार उसी अग्निदाह का सामना करता हूँ, न तो मरता हूँ, न ही इस दुष्ट चक्र से छुटकारा पा रहा हूँ। बस झुलसना है। मेरा छोड़ दूँ, पर इस तपन में बिना कारण घरवाले झुलस रहे हैं। मेरे उन नन्हे नन्हे मासूम बच्चों क्या दोष है? क्या एक गरीब किसान के परिवार में पैदा होना उनकी गलती है?

अब तो बाग को निकाल बाहर करने के अलावा कोई विकल्प नहीं नजर आ रहा है। लेकिन इस बाग को हटाकर क्या करूँगा? बैंक का ढाई-तीन लाख का कर्ज बाकी है, वे उसे ऐसे ही थोड़े न छोड़ेंगे! दूसरी फसल उगाऊं भी तो इतनी आमदनी आएगी नहीं, जो कर्ज से मुक्ति दिलाएगी।

कर्ज तो चुकाना दूर रहा, पहले नयी फसल बोने के लिए मेरे पास पैसा कहाँ से आएगा? तिसपर पापी पेट का रोजमर्रा का सवाल भी तो है। काश ईश्वर ने हम गरीबों को यह पेट ही नहीं दिया होता, तो कितना ही अच्छा होता। इस पेट के कुँए में जितना भी डालो, दुष्ट की भूख ख़त्म होने का नाम ही नहीं लेती। हर सुबह भूख की बेचैनी के साथ ही उगती है। यह क्षुधा-शांति कैसे की जाय? और फिर इस पहाड़ जैसे चढ़े कर्ज का क्या?

इस भीषण अग्निचक्र से छुटकारा पाने का कोई रास्ता ढूंढना होगा, कोई उपाय ढूंढना ही होगा...

देखा जाए तो करीबन चार साल पहले विनायक की आर्थिक स्थिति ठीक ठाक थी। दो ढाई एकड़ सिंचित जमीन। हर वर्ष कारखाने तक जाती हुई एक-डेढ़ एकड़ गन्ने की उम्दा फसल और दो दुधारू जानवर। घरखर्चे के बाद भी हाथ में पर्याप्त धन बचता था। जिंदगी टकाटक चल रही थी। लेकिन न जाने उसके दिमाग में कहाँ से सनक पैदा हुई और उसने अंगूर का बाग लगाने का फैसला किया।

क्रमश:..........

नैमिषारण्य

ज्योतिर्मय साहित्य

श्रीमद् भागवताचे ध्येय हेच आहे की, काळाचा ग्रास असणाऱ्या जीवाला, काळातीत ब्रह्म ज्ञानाकडे नेणे. म्हणून काळ रहित अनुभूतीची भूमी म्हणून नैमिषारण्य हे स्थान कथा श्रवणासाठी सर्वात योग्य ठरते.

तसेच श्रीमद् भागवताच्या दुसऱ्याच श्लोकात निर्मत्सराणां सतां ही भूमी मत्सर शून्याते कडे नेते. अहंकार रहित व मत्सर रहित, पात्र व्यक्तींना ज्ञानाकडे नेणारी भूमी, असे हीचे अनन्यसाधारण महत्त्व आहे.

नैमिष्यारण्य या नावातील अरण्य हा शब्द, इंद्रिय संयम दाखवतो. हे समाजापासून नव्हे तर, अहंकार पासून अलिप्तता दर्शविते.

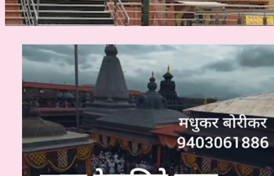

नैमिषारण्य व श्रीमद् भागवत यांचा संबंध ऐतिहासिक किंवा भौगोलिक नसून तो गहन तात्विक आहे. भागवताचे तत्त्वज्ञान ज्या भूमीतून स्वाभाविकपणे प्रकट होते ती भूमी म्हणजे नैमिषारण्य.

दधिची ऋषींची तपोभुमी

देव आणि असुर यांच्यात नेहमी युद्ध होत असत. एकदा असुर सेना ही देवांच्या सेनेपेक्षा जास्त प्रभावी ठरली, आणि देवांचा पराजय होऊ लागला. या चिंतेत देवराज इंद्र भगवंताकडे गेले, व हे संकट निवारण्यासाठी त्यांनी त्यांची प्रार्थना केली. त्यावर भगवंतांनी असे सुचविले की, नैमिषारण्यात दधिची नावाचे ऋषी आहेत. त्यांच्या परवानगीने आणि त्यागाने त्यांच्या अस्थी पासून वज्र शस्त्र तयार कर. त्याचा उपयोग केल्यावर असुर सेना पराजित होईल. जेव्हा इंद्राने ऋषी दधीचीं ना हे सांगितले व त्यांना आपली अडचण सोडवण्यासाठी विनंती केली. प्रत्यक्ष भगवंताची इच्छा या कामी आहे, असे लक्षात घेऊन दधिची ऋषी तात्काळ तयार झाले. त्यांनी आपला देह योग प्रक्रियेने विसर्जित केला. त्यांच्या अस्ती पासून वज्र हे महा भयानक शस्त्र इंद्राने तयार केले, आणि असुरावर पुन्हा विजय मिळवला.

त्या लोककल्याणासाठी स्वतःचा देह त्यागणाऱ्या दधिची ऋषींची ही तपोभूमी आहे.

नैमिशारण्यातील इतर दर्शनीय स्थळे –

व्यास गद्दी, हनुमान गढी, दधीची कुंड, चक्र तीर्थ व ललिता देवी शक्तीपीठ.

ललिता देवी मंदिर

माता सतीचा हृदयाचा भाग इथे पडला आणि शक्तिपीठ निर्माण झाले. इथेच ललिता देवीने असुरांचा नाश करून ऋषींना भयमुक्त केले. ऋषींच्या तपोभूमीची रक्षण करणारी देवी म्हणून नैमिषारण्याची अधिष्ठात्री शक्ती ललिता देवी आहे.

हनुमान गढी आधी सांगितल्याप्रमाणे ही भूमी मत्सर शून्यता आणि अहंकार लिनता याचे स्थान आहे यामुळेच दास्य भावात असणारे श्री हनुमान इथे तप: साधनेसाठी कायम वास करून असतात. ते असुरांपासून ऋषीमुनींचे रक्षणही करतात.

नैमिषारण्याची वैशिष्ट्ये

कलियुगात सहज मुक्तिदायी तीर्थ.

जप तप, यज्ञासाठी सर्वोत्तम स्थान.

श्राद्ध, पितृ कार्यासाठी विशेष फलदायी.

संत ऋषी पुराण परंपरेचे जिवंत केंद्र.

आध्यात्मिक शांततेचे अद्वितीय स्थान. असे याचे महत्त्व आहे.

या पवित्र भूमीला मनोमन वंदन करून या ज्ञान दायीनी भूमीस वारंवार नमन करून हा भाग इथेच संपवूयात.

जय हरी माऊली

***

ज्योतिर्मय MFO

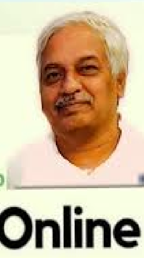

Mutual Fund Online
Sahi hai.....
म्युच्युअल फंड ऑनलाईन
विनोद शिराळकर 9325383999

दोन दोन GDP ?

पुढे.......

खरा GDP (Real GDP)

अर्थ : महागाईचा परिणाम काढून टाकून मोजलेला GDP.

■ खरी वाढ दाखवतो: होय, प्रत्यक्ष उत्पादन व सेवांची वाढ दाखवतो.

सोप्या शब्दांत: स्थिर किमतींमध्ये मोजलेला GDP

■ उदाहरण :

जर फक्त किंमत वाढली आणि उत्पादन तेवढेच राहिले, तर Real GDP = ₹1,000 (बदल होत नाही)

अर्थव्यवस्थेचा आकार वाढ व जीवनमान मोजण्यासाठी खरा GDP महत्त्वाचा का आहे?

अर्थव्यवस्थेची खरी प्रगती कळते.

सरकार, RBI आणि अर्थतज्ज्ञ खऱ्या GDP वाढीवर लक्ष देतात. प्रतिव्यक्ती उत्पन्न व जीवनमान मोजण्यासाठी खरा GDP वापरला जातो.

■ एक ओळीतील सारांश :

खरा GDP = फक्त खरी वाढ आणि

नाममात्र GDP = वाढ + महागाई.

आता बजेट भाषण ऐकताना गोंधळून जाऊ नका.

■ ■ ■

आम्ही तुमचे पुस्तक प्रकाशित करू !

ज्योतिर्मय प्रकाशन

प्रत्येक लेखकाचं एकच स्वप्न असतं ते म्हणजे माझ्या कवितांचे, लेखांचे, कथांचे, कादंबरीचे पुस्तकात रूपांतर व्हावे व ते जास्तीतजास्त वाचकांपर्यंत पोहोचावे, मग हे स्वप्न आम्ही पूर्ण करू.

उत्कृष्ट छपाई, साजेसे मुखपृष्ठ अगदी कमी वेळेत व अगदी बिनचूक.

मग वाट कसली बघता तुमचे स्वप्न पूर्ण करा ज्योतिर्मय प्रकाशन सोबत.

लगेच कामाला लागा व आम्हाला खाली दिलेल्या नंबरवर संपर्क करा.

ज्योतिर्मय प्रकाशन

■ पुणे ■ छ. संभाजीनगर

संपर्क : 7743 81 8559

ज्योतिर्मय साहित्याचे विद्यापीठ

साहित्यिक मित्रांनो,

आता लिहा बिनधास्त कारण आता तुमच्या साहित्याला प्रकाशित करण्यासाठी आले आहे एक भव्य व्यासपीठ

ज्योतिर्मय साहित्याचे विद्यापीठ

"ज्योतिर्मय" साहित्याचे विद्यापीठ.

साहित्यावरील प्रत्येक घटना, कथा, कविता, लेख, परीक्षण, पुरस्कार, संमेलन प्रत्येकाची नोंद आम्ही घेणार, मग विचार कसला करता!

हो जाओ शुरू....

या व्यासपीठावर तुमचे सर्वांचे स्वागत आहे.

- संजय व्यापारी, संपादक 7743918559

ज्योतिर्मय-साहित्याचे विद्यापीठ

ऑनलाईन औषधोपचार

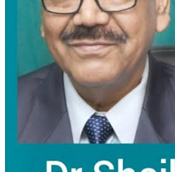

आता सर्वकाही झाले आहे ऑनलाईन मग आजारपणात पण घरबसल्या औषधोपचार घ्या, कुठेही जाण्याची गरज नाही, वेळ व पैसा वाचवा 100 % खात्रीशीर इलाज, गुप्तरोग, शारीरिक थकवा, बऱ्याच गोष्टी कोणालाही सांगण्यास लाज वाटते अशा वेळेस फक्त फोनवर तुम्ही तुमचा आजार सांगू शकता व त्यावर आयुर्वेदिक पद्धतीने हमाखास उपाय केला जाईल, पोस्टाने औषधं पाठविल्या जातील, प्रसिद्ध आयुर्वेदाचार्य डॉ. शेख ए एच, 37 वर्षाचा अनुभव, 200 पेक्षा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 लाखांपेक्षा अधिक विविध लैंगिक समस्यग्रस्त रुग्णांवर यशस्वी उपचार, आतापर्यंत ५ ऑनररी डॉक्टरेटच्या पदव्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सन्मानित केलेले आहे. त्यांच्या या कार्याची नोंद लंडन बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, ओयासिक बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, हुज-हू-इन एशिया रेकॉर्डस् मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लेम असो फक्त एकदा फोन करा व मार्गदर्शन घ्या. व तुमचे प्रश्न सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर : वृत्तपत्र, चळवळ आणि लोककलांचा प्रबोधनवारसा !

ज्योतिर्मय साहित्य

(मागील अंकावरून)

मनुष्याची प्रतिभा हीच त्याची प्रतिमेची उंची सिद्ध करत असते आणि कलेचा निर्माता दुसरा-तिसरा कुणीही नसून, खुद्द मनुष्य असतो. व्यक्तिमत्व विकासाच्या दृष्टीने व्यक्तीचे अभिव्यक्तीचे हे महत्त्वाचे साधन होय आणि माध्यम होय. समाजात ज्या काही सामाजिक सुधारणा झाल्या आहेत, त्या भाषणांमुळे मोठ्या प्रमाणात झाल्यात. मात्र, त्याही पलीकडे जाऊन मला असं वाटते आहे की, केवळ भाषणाने समाजप्रबोधन साधता येत नाही, तर त्याला कलाकृतीची जोड असणे आवश्यक आहे. मग प्रश्न असा पडतो की, अशा कोणत्या कला आहेत की, ज्यामुळे समाजात परिवर्तन साधता येऊ शकते, तर त्यावर उत्तर म्हणजे लोककला होय. लोकगीत, लोकनाट्य, पोवाडा, परिवर्तनवादी सत्यशोधकी जलसा, अण्णा भाऊ साठे यांचा अभिप्रेत असलेला नवतमाशा, आंबेडकरी जलसा, सत्यशोधकी जलसा ही या संप्रेषणाची खरी माध्यमे होत. खुद्द डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात, माझी शंभर भाषणे आणि भीमराव कर्डक यांचा एक जलसा समान आहे. जे भाषणातून साध्य होत नाही, ते कलाकृतीतून साध्य होऊ शकते आणि समाजप्रबोधनात मदत ते करतात. आजचा कलावंत आंबेडकरी विचारांची प्रेरणा सोबत घेऊन आपल्या धार्मिक, सामाजिक, आर्थिक, राजकीय आणि शैक्षणिक हक्क मिळण्यासाठी शिक्षणाचा अवलंब करू लागला आहे. लिहू लागला आहे, बोलू लागला आहे. अभिव्यक्त देखील होऊ लागला आहे. आपल्या शायरीच्या माध्यमातून बाबासाहेबांचे विचार सांगू लागला आहे. जलसा तमाशाच्या अंगानेच अभिव्यक्त होणारी एक कला आहे. तमाशाप्रमाणे गण-गवळण, बतावणी, वग यातून सादर होतात. परंतु पारंपरिक घटकांना जलशाच्या स्वरूपातून फाटा देण्यात आला आहे आणि महापुरुषांच्या विचारांना नमन करून तीच विचारधारा या कवनातून पुढे आली. तमाशाला लोकनाट्याचे स्वरूप देण्याचे महत्त्वपूर्ण कार्य आणि प्रबोधनाचा वारसा सांगण्याचे धाडस अनेक शाहिरांनी केले. त्यापैकीच एक नाव म्हणजे लोकशाहीर अण्णा भाऊ साठे हे होय. त्यांनी पारंपरिक तमाशाचे स्वरूप बदलून जनप्रबोधनाचे माध्यम म्हणून तमाशाकडे पाहिले. अण्णा भाऊ यांनी लिहिलेल्या वगनाट्यातून विद्रोह तर होताच मात्र तत्कालीन परिस्थितीवर भाष्य करणारे त्यांचे विचार असायचे. सामाजिक परिवर्तनाच्या चळवळीमध्ये आपले जीवनकार्य आणि विचारांचे भरीव स्वरूपाचे योगदान त्यांनी दिलेले आहे. या विचार परंपरेतील एक महत्त्वाचे नाव म्हणजे अण्णा भाऊ साठे हे देखील होत. अर्थात लोकहिताच्या दृष्टीने लोककला अस्तित्वात येत असतात. त्याचा अर्थ जाणून घेतला तर लक्षात येईल की लोककल्याणाच्या हेतूने केलेली व लोकांना सहज सोप्या भाषेतून

अर्थबोध करून देणारी कला म्हणजे लोककला, जी लोकांनी लोकांसाठी समूहमानाने पुढे आणलेली आहे. रवींद्रनाथ टागोर म्हणतात, लोकगीत संस्कृतीका सुखद आनंद देणेवाली कला है. संत महात्म्यांच्या या महाराष्ट्रात आपल्या कवनातून, रचनेमधून संतांनी समाजप्रबोधनाचे बीज प्रत्येकाच्या मनामनांत रुजविले आणि समाज सुधारण्याचा ध्यास त्यांनी धरला. या समस्त संतांनी लोकसंगीत, लोकगीत, अभंग, ओवी, भारुडे यांची रचना करून समाजाला परिवर्तनाची दिशा दिली. या कार्यासाठी स्त्री संत साहित्याला देखील विसरून चालणार नाही. त्याचबरोबर ही लोकगीते खऱ्या अर्थाने कोणी जिवंत ठेवली असतील तर ती स्त्रियांनीच जिवंत ठेवलेली आपल्याला लक्षात येते. ही गीते मौखिक परंपरेने स्त्रियांनी जपून ठेवली आहेत. त्यांना लोकांना पारंपरिक जीवनाचा संदर्भ दिलेला आहे. या गीतांतून स्त्रियांचे जीवन, अनुभव, त्यांची संस्कृती ते आविष्कृत करतात. अभिव्यक्तीचे, निसर्गाचे वेगवेगळ्या स्त्री लोकगीतांमधून अभिव्यक्त झालेले दिसून येते. स्त्रीगीते म्हणजे जीवनातील गाथा, मनाला भावणारी भावगंगा म्हटले जाते. लग्नविधी, उत्सव, सण इत्यादी प्रसंगी लोकसमुदायातून ही गीते स्त्रिया गातात. फक्त गातच नाहीत, तर त्यामध्ये आनंददेखील साजरा करतात. मंगळागौरीची गाणी, पिंगळा, फुगडी, उखाणे जात्यावरची गाणी-ओव्या यांमधून स्त्रिया व्यक्त होतात आणि महत्त्वाचं म्हणजे या सगळ्या कला त्यांनी मौखिक पद्धतीने जपलेल्या आहेत. स्त्री प्रत्येक पिढीत यातून घडत आलेली आहे आणि आपले विचार पुढे आणत गेलेली आहे. लेकीचा गं जल्म घातला कुणा येड्यानं, परायाच्या घरी बैल राबते किरायानं... स्त्री जन्माला नकार म्हणून असेही गीत पुढे आलेले आहेत. हा एक विद्रोह म्हणावं लागेल. स्त्री मनातील सुख-दु:खे, वेदना यातून स्पष्ट होत गेलेली आहेत. ही स्त्री जेव्हा जास्त आक्रमक होते, तेव्हा ती आपल्या अस्तित्वासाठी लढा देताना बोलते. आम्ही माय-लेकी तलवारीच्या गं अण्या, वाटेच्या वाटसरू, दूरून बोल शहाण्या, ही आक्रमकता तिची स्वत:बद्दलची भावना स्पष्ट करते. संत जनाबाईदेखील आपल्या शब्दातून विचार करून व्यक्त होतात, डोईचा पदर आला खांद्यावरी, भरल्या बाजारी जाईन मी. एवढा मोठा जो विचार आहे, जनाबाईचा हा विचार समाजविरोधाशी झुंजताना दिसतो, पुढे येऊन खंबीरपणे उभे राहताना दिसतो. आजच्या आधुनिक भारतात लोकशाहीर मीरा उमप ''बुरगुंडा होईल बया गं तुला बुरगुंडा होईल...''असे गीत गाते. अनेक भारूडकार याच शब्दातून गातात, त्यात बुरगुंडा म्हणजे ज्ञानाचा प्रकाश होय. ज्ञानाचे महत्त्व आहे. या मौखिक परंपरा एकल आणि सामूहिक पद्धतीने मोठ्या प्रमाणात पुढे आल्या आहेत. पण, एवढे मात्र खरे की, या सगळ्या मौखिक परंपरा स्त्रियांनी आपल्या लोकगीतांमधून लोकसंस्कृतीतून जतन करून ठेवल्या आहेत. या कलाकृतीतून विद्रोह जरी असला तरी मानवतेचा आणि समानतेचा संदेश पुढे येतो. निश्चित या कलेला महापुरुषांच्या विचारांची जोड आहे. त्यामुळे या कला कालही अजरामर होत्या, आजही आहेत आणि पुढेही राहतील, यात शंका नाही.

प्रा. डॉ. वैशाली बोदेले
नाट्यशास्त्र विभाग प्रमुख
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ

***

कवितेच्या लाटावर...

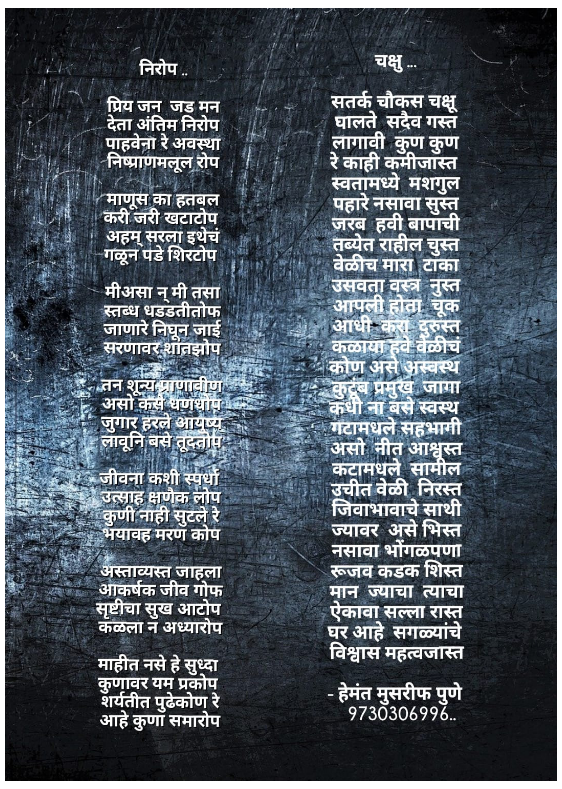

कवितेच्या लाटावर...

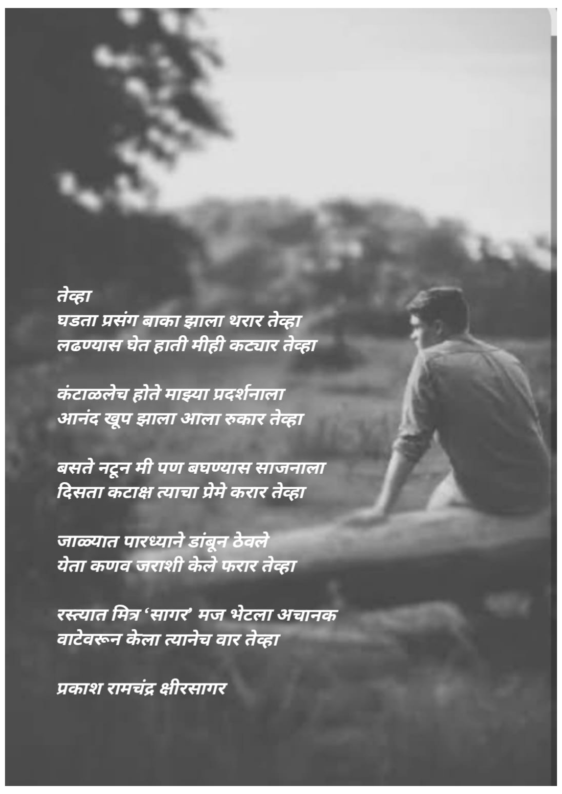

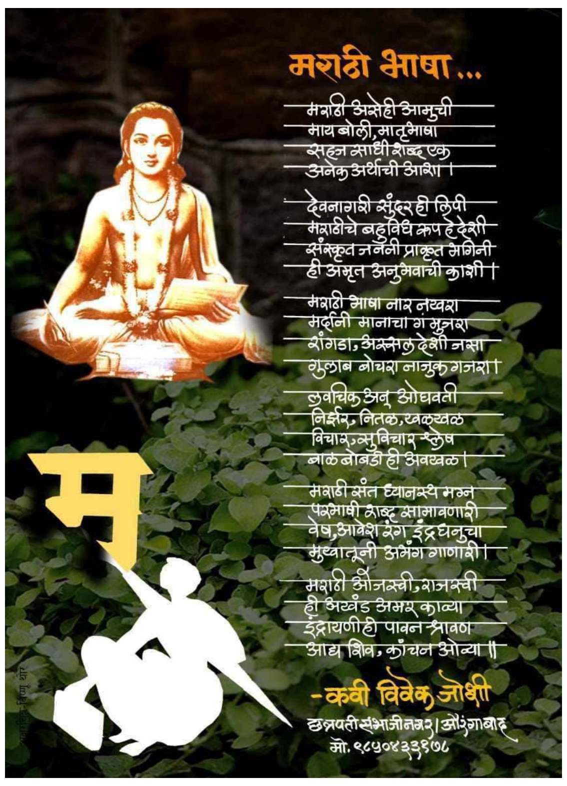

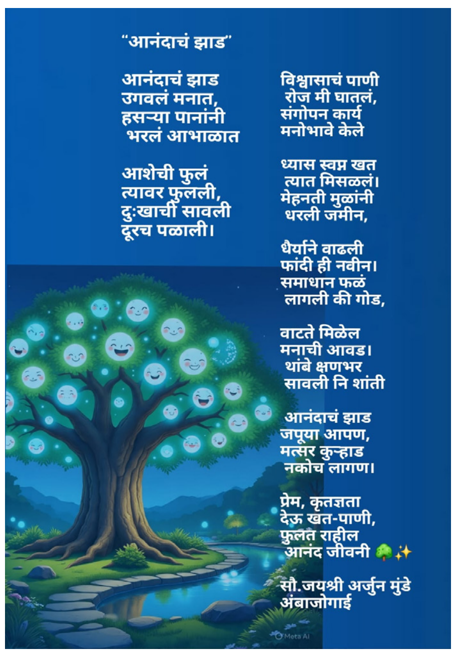

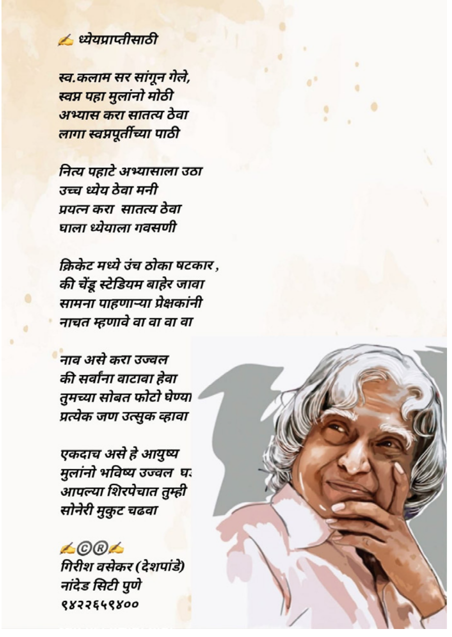

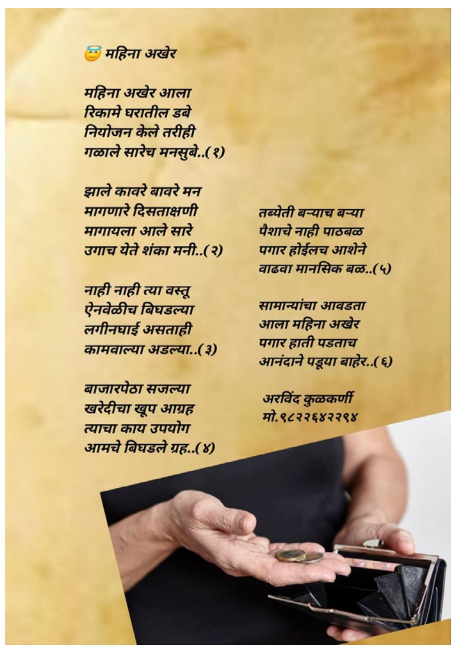

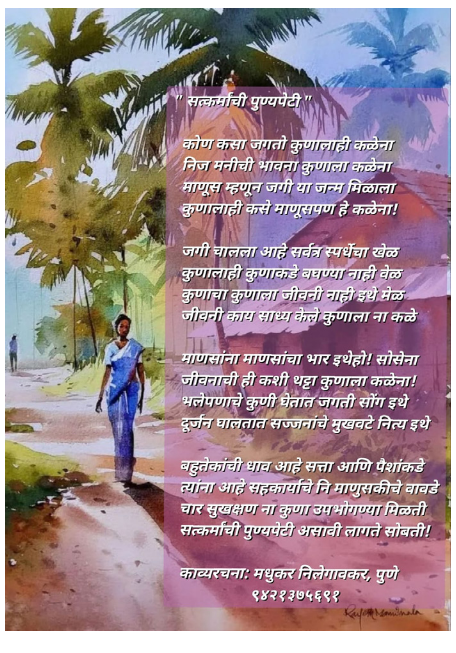

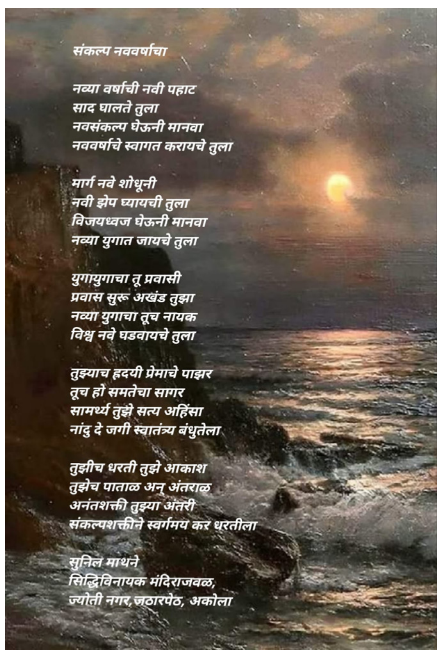

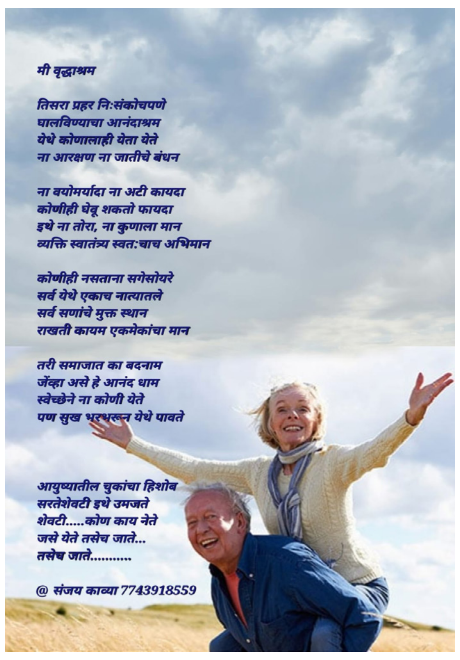

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी विंग बी३, फ्लॅट नं.७०१, व्हिसलिंग पाम्स हौ.सो., मानकर चौक, कस्पटे वस्ती, वाकड, पिंपरी-चिंचवड, महाराष्ट्र ४११०५७ येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे. या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743818559

अपघातग्रस्तांसाठी ठरला जीवनदान ! हेल्प रायडर्सने अनेकांचे वाचवले प्राण

समाजासाठी काहीतरी देणं लागतं आणि आपल्या हातूनही कुणाचा तरी जीव वाचावा, या उद्देशाने सुरू झालेल्या ॲम्ब्युलन्स हेल्प रायडर्स या चळवळीमुळे आज महाराष्ट्रभरात अनेकांना जीवनदान मिळत आहे.

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे - समाजासाठी काहीतरी देणं लागतं आणि आपल्या हातूनही कुणाचा तरी जीव वाचावा, या उद्देशाने सुरू झालेल्या ॲम्ब्युलन्स हेल्प रायडर्स या चळवळीमुळे आज महाराष्ट्रभरात अनेकांना जीवनदान मिळत आहे. रस्त्यावर ट्रॅफिकमध्ये अडकलेल्या ॲम्ब्युलन्ससाठी तातडीने वाट करून देणे, अपघातग्रस्तांना वेळेत रुग्णालयात पोहोचवणे आणि आपत्कालीन प्रसंगी मदतीसाठी धावून जाणे, हे या संस्थेचे मुख्य काम आहे.

पुण्यात २०१८ पासून सुरू झालेली ॲम्ब्युलन्स हेल्प रायडर्स ही चळवळ सातव्या वर्षात पदार्पण करत असून आतापर्यंत १२०० हून अधिक जणांचे प्राण वाचवण्यात या संस्थेचा मोठा वाटा आहे. सध्या महाराष्ट्रभरातून ३ हजारांहून अधिक स्वयंसेवक हेल्प रायडर्स म्हणून सक्रियपणे कार्यरत आहेत. पुणे, छत्रपती संभाजीनगर, कराड, सांगली, सातारा या भागांसह आता मुंबईतही ही चळवळ वेगाने विस्तारत आहे. चळवळीच्या स्थापनेमागे महाराष्ट्रातील दोन हृदयद्रावक घटनांनी प्रेरणा दिली.

कोल्हापूर येथे ट्रॅफिकमध्ये अडकलेल्या ॲम्ब्युलन्समुळे १० वर्षांच्या मुलाला वेळेत रुग्णालयात पोहोचवता आले नाही आणि वडिलांच्या मांडीवरच त्याचा मृत्यू झाला. यानंतर पुण्यातील एक घटना घडली, ज्यात तत्कालीन आयुक्त सौरभ राव यांचा मुलगा पाषाण परिसरात सायकलिंग करत असताना त्याचा अपघातग्रस्त झाला. त्याला जवळपास अर्धा तास कोणतीही मदत मिळाली नाही. अखेर एका ओला चालकाने त्यांना रुग्णालयात पोहोचवले. ती मदत वेळेत मिळाली नसती तर परिस्थिती गंभीर झाली असती.

या दोन्ही घटनांनी समाजात तातडीच्या मदतीची गरज अधोरेखित केली आणि त्यातूनच 'हेल्प रायडर्स' चळवळीचा जन्म झाला. संस्थेचे अध्यक्ष प्रशांत कनोजिया सांगतात की, रस्त्यावर कुठेही अपघात झाला किंवा ॲम्ब्युलन्स अडकली, तर मदतीसाठी कुणीतरी पुढे यायलाच हवं. एक जीव वाचावा, याच उद्देशाने २०१८ मध्ये ही चळवळ सुरू केली. आजपर्यंत १००० ते १२०० रुग्णांना वेळेत रुग्णालयात पोहोचवण्यात आम्हाला यश आलं आहे.

हेल्प रायडर्स कसे काम करतात, याबाबत माहिती देताना बाळासाहेब ढमाले म्हणाले, आपण कुठेही प्रवास करत असताना ॲम्ब्युलन्स दिसली, तर आपली गाडी डाव्या बाजूला घेऊन इतर वाहन चालकांनाही वाट मोकळी करण्याचं आवाहन करतो. गोंधळ असलेल्या ठिकाणी समन्वय साधून ॲम्ब्युलन्सला पुढे नेण्यासाठी मदत केली जाते. माणूस, प्राणी किंवा पक्षी असा प्रत्येकाचा जीव महत्त्वाचा आहे.

आज ही चळवळ केवळ स्वयंसेवकांच्या उत्साहावर उभी असून, नागरिकांच्या सहकार्यामुळेच ती यशस्वी होत आहे. रस्त्यावरची काही मिनिटांची मदत एखाद्याचं संपूर्ण आयुष्य वाचवू शकते, याच जाणीवेतून 'ॲम्ब्युलन्स हेल्प रायडर्स' समाजासाठी अखंडपणे कार्यरत आहेत.

तणावग्रस्त जीवनातून मुक्तीचा मार्ग कार्यशाळा

ब्रह्माकुमारी ईश्वरीय विश्व विद्यालयाचा उपक्रम, ब्र. कु. मनोज कोतवाल यांचे मार्गदर्शन

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर: सध्याच्या धकाधकीच्या, स्पर्धात्मक व तणावपूर्ण जीवनशैलीमुळे माणूस मानसिक अस्वस्थता, निराशा, चिंता व अस्थिरतेचा सामना करीत आहे. अशा परिस्थितीत अंतःशांती, सकारात्मकता व मानसिक सशक्तीकरणाचा मार्ग दाखवणारी 'गॉडस पॉवर मेरे पास भगवान की शक्तियाँ है' या विषयावरील दोन दिवसीय आध्यात्मिक कार्यशाळा प्रजापिता ब्रह्माकुमारी ईश्वरीय विश्व विद्यालय यांच्या वतीने छत्रपती संभाजीनगर येथे आयोजित करण्यात आली आहे.

गीतेतील ''यदा यदा हि धर्मस्य'' या महावाक्यानुसार आत्मपरिवर्तनातून विश्वपरिवर्तन शक्य आहे, या संकल्पनेवर आधारित या कार्यशाळेत ईश्वरीय शक्तींचा अनुभव घेऊन जीवन कसे सुलभ, आनंदी व संतुलित करता येईल, याचे सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात येणार आहे. परमात्मा हा सर्व शक्तींचा स्रोत असून त्या शक्ती आत्म्यामध्ये कशा जागृत कराव्यात, याबाबत प्रत्यक्ष अनुभूतीसह मार्गदर्शन केले जाणार आहे.

या कार्यशाळेचे प्रमुख वक्ते ब्र. कु. मनोज कोतवाल (कॉर्पोरेट ट्रेनर व काउन्सेलर) हे असून, ते सध्याच्या काळातील ताणतणाव, नकारात्मक विचार, भीती, असमाधान यापासून मुक्त होण्यासाठी ईश्वरीय शक्तींचा दैनंदिन जीवनात कसा प्रभावी वापर करावा, याविषयी सखोल मार्गदर्शन करणार आहेत. त्यांच्या प्रभावी संवादशैलीमुळे अनेकांनी आपल्या जीवनात सकारात्मक बदल अनुभवले आहेत.

ही कार्यशाळा मंगळवार, दि. ०३ फेब्रुवारी २०२६ व बुधवार, दि. ४ फेब्रुवारी २०२६ रोजी सायंकाळी ५.३० ते ८.०० या वेळेत आयोजित करण्यात आली आहे. पहिल्या दिवशी 'जिंदगी बनाये आसान' तर दुसऱ्या दिवशी 'गॉडस पॉवर मेरे पास भगवान की शक्तियाँ है' या विषयावर मार्गदर्शन सत्र होणार आहे. कार्यशाळेसोबतच सायंकाळी ४.३० ते ५.३० या वेळेत भक्तिमय वातावरणात संगीत संध्येचे आयोजन करण्यात आले असून, यामुळे उपस्थितांना आध्यात्मिक ऊर्जा व मानसिक शांततेचा अनुभव मिळणार आहे. हा कार्यक्रम लोक कल्याण समिती, हनुमान मंदिर, कामगार चौकाजवळ, एन-४, सिडको, छत्रपती संभाजीनगर येथे होणार असून, सर्व धर्म, जाती व वयोगटातील नागरिकांसाठी खुला व पूर्णतः मोफत आहे. या उपक्रमाचा जास्तीत जास्त नागरिकांनी लाभ घ्यावा, असे आवाहन आयोजकांच्या वतीने करण्यात आले आहे. अधिक माहितीसाठी व नोंदणीसाठी ९४२०१७९२६२, ८४८४९८९२६२ वर संपर्क करावे असे बीके अशोक गुरनाळे यांनी कळविले आहे.

पोवाड्यांच्या ललकारीने रसिक भारावले

जेईएस महाविद्यालयात शाहिरी प्रशिक्षण शिबिराचा दिमाखदार समारोप

ज्योतिर्मय साहित्य

जालना - ज्या शाहिरीने महाराष्ट्राचा इतिहास घडवला आणि समाजमनावर अधिराज्य गाजवले, त्याच शाहिरी परंपरेचा नवा हुंकार नुकताच जालन्यात अनुभवायला मिळाला. निमित्त होते, सांस्कृतिक कार्य संचालनालय (महाराष्ट्र राज्य) आणि जेईएस महाविद्यालयाचा लोककला विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित शाहिरी प्रशिक्षण शिबिराच्या सांगता समारंभाचे. यावेळी प्रशिक्षणार्थींच्या पहाडी आवाजातील पोवाड्यांनी संपूर्ण सभागृह अक्षरशः दुमदुमून गेले.

नव्या दमाचे शाहीर अन् ओजस्वी सादरीकरण

कार्यक्रमाची सुरुवात पारंपरिक 'गण' सादर करून विद्येच्या देवतेला वंदन करून झाली. शिबिरार्थी नेहा खंडागळे हिने जेव्हा शिवजन्माचा पोवाडा सादर केला, तेव्हा छत्रपतींच्या जन्माचा इतिहास डोळ्यांसमोर जिवंत झाला. तसेच बालशाहीर स्वानंद धुमाळ आणि अजय काटे यांच्या सादरीकरणाने सभागृहात शौर्य आणि स्फूर्तीचे चैतन्य निर्माण केले. या शिबिरातून महाराष्ट्राच्या संस्कृतीचा वारसा नव्या पिढीच्या खांद्यावर यशस्वीपणे सोपवला गेल्याची प्रचिती उपस्थितांना आली.

मान्यवरांची उपस्थिती

या सोहळ्यासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून ढोलकी सम्राट पांडुरंग घोटकर आणि शाहीर रत्न रमेश गिरी उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी जालना एज्युकेशन सोसायटीचे अध्यक्ष पुरुषोत्तमजी बगडिया होते. यावेळी लोकशाहीर आप्पासाहेब उगले, प्राचार्य डॉ. गणेश अग्निहोत्री, मराठी विभाग प्रमुख डॉ. यशवंत सोनूने, शाहीर रामानंद उगले आणि शिबिर समन्वयक प्रा. कल्याण उगले यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

शाहिरी टिकवणे काळाची गरज

प्रसिद्ध शाहीर रत्न रमेश गिरी यांनी आपल्या भाषणात अत्यंत मार्मिक टिप्पणी केली. ते म्हणाले,

शाहिरी हा महाराष्ट्राच्या मातीचा खरा सुगंध आहे. आजच्या पाश्चिमात्य प्रभावाच्या काळात आपली लोककला टिकवण्यासाठी असे उपक्रम म्हणजे अमृताची संजीवन देण्यासारखे आहेत.

ढोलकी सम्राट पांडुरंग घोटकर यांनीही शिबिरार्थींच्या लय आणि तालाचे विशेष कौतुक केले.

अध्यक्षीय भाषणात पुरुषोत्तमजी बगडिया यांनी लोककलेच्या जतनासाठी संस्था नेहमीच पाठीशी राहील, अशी ग्वाही दिली. यावेळी सर्व यशस्वी शिबिरार्थींना मान्यवरांच्या हस्ते प्रमाणपत्रे देऊन गौरवण्यात आले. शाहीर महर्षी आत्माराम पाटील यांच्या 'प्रिय आई हिंदभूमी' या भैरवीने या भारदस्त सोहळ्याची सांगता झाली.

कार्यक्रमाचे उत्कृष्ट सूत्रसंचालन शाहीर माधवी माळी यांनी केले, तर समन्वयक प्रा. कल्याण उगले यांनी शिबिराचा सविस्तर आढावा मांडला. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. गणेश अग्निहोत्री आणि लोककला विभागाच्या अथक परिश्रमामुळे हे शिबिर यशस्वी झाले. या सोहळ्याला जालना परिसरातील ज्येष्ठ कलावंत आणि रसिक प्रेक्षकांनी मोठी गर्दी केली होती.

जयवंत दळवी स्मृती शताब्दी वर्षानिमित्त दोन दिवसीय परिसंवाद

ज्योतिर्मय साहित्य

हैद्राबाद : प्रख्यात लेखक जयवंत दळवी यांच्या शताब्दी वर्षानिमित्त मराठी ग्रंथालय, हैद्राबाद आणि राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि.३१जानेवारी व दि.१ फेब्रूवारी २०२६ रोजी आयोजन करण्यात आले आहे.

संस्थेच्या कै. काशीनाथराव वैद्य स्मारक सभागृहात दोन दिवस समारंभ होणार आहे. या निमित्त चर्चा, परिसंवाद, अभिवाचन, मुलाखत सादरीकरण असे वैविध्यपूर्ण कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले आहेत.

शनिवारी पहिले सत्र सायंकाळी पाच असून उद्घाटनानंतर अनुवाद प्रेरणा आणि प्रक्रिया या विषयावर डॉ.जयंत धुपकर यांचे बीज भाषण होईल.गुजराथी रंगभूमी विषयी डॉ.महेश शहा आपले विचार मांडतील.तर विवेक देशपांडे अध्यक्षीय समारोप करतील.दुस-या सत्रात दळवी यांच्या सूर्यास्त नाटकाची ध्वनीफित दाखवण्यात येणार आहे.

रविवार दिनांक १ फेब्रूवारी रोजी पहिल्या सत्रात जयवंत दळवी यांच्या साहित्याचे अनुवाद या विषयी डॉ.डी. एस. चौगुले (कानडी) डॉ.वसुधा सहस्रबुद्धे (हिंदी) डॉ.आशुतोष पोतदार (इंग्रजी) सहभागी होतील. दुस-या सत्रात डॉ. उमा दादेगावकर यांची बॅरिस्टर : तीन रूपं या विषयी प्रकट मुलाखत होणार आहे. तिस-या सत्रात प्रकाश फडणवीस दळवी यांच्या साहित्यावर आधारित सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करणार आहेत. समारोप सत्रात बहुआयामी साहित्यिक या विषयी डॉ. निर्मोही फडके विचार मांडणार असुन छत्रपती संभाजीनगर येथील ज्येष्ठ पत्रकार प्रशांत गौतम हे पत्र रूप जयवंत दळवी या विषयावर सहभागी आहेत. तर माजी कुलगुरू, लेखक डॉ. विजय पांढरीपांडे यांच्या अध्यक्षतेखाली दोनदिवसीय चर्चासत्राचा समारोप होणार आहे.

कार्यक्रमास उपस्थित राहण्याचे आवाहन मराठी ग्रंथालयाचे (अध्यक्ष) विवेक देशपांडे, (कार्यवाह) सतीश देशपांडे, (संचालक राज्य मराठी विकास संस्था) श्यामकांत देवरे यांनी केले आहे.

उन्नती सोशल फाउंडेशनच्या शोकसभेत स्व.अजितदादा पवार यांना श्रद्धांजली

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे - महाराष्ट्राचे उपमुख्यमंत्री तथा पुणे जिल्ह्याचे पालकमंत्री स्व. अजितदादा पवार यांच्या पवित्र स्मृतीस अभिवादन करण्यासाठी उन्नती सोशल फाउंडेशनच्यावतीने पिंपळे सौदागर येथे शोकसभेचे आयोजन करण्यात आले होते.

या शोकसभेत स्व. अजितदादा पवार यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करून दोन मिनिटांचे मौन पाळण्यात आले. उपस्थितांनी त्यांच्या सामाजिक, प्रशासकीय व विकासाभिमुख कार्याचा गौरव करत भावपूर्ण श्रद्धांजली वाहिली.

यावेळी प्रतिक्रिया व्यक्त करताना नगरसेविका डॉ. सौ.कुंदाताई संजय भिसे म्हणाल्या, ''पिंपरीचिंचवड शहराचे शिल्पकार अजितदादा होते. त्यांनी स्व. लक्ष्मणभाऊंच्या साथीने शहराच्या पायाभूत सुविधांचा दूरदृष्टीने विकास केला. त्यांचे नेतृत्व, स्पष्ट भूमिका आणि विकासाची बांधिलकी ही कायम स्मरणात राहील.''

शोकसभेस नागरिक, सामाजिक कार्यकर्ते, विविध संस्थांचे प्रतिनिधी तसेच पदाधिकारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

यावेळी प्रसंगी , उन्नती सोशल फाऊंडेशनचे संस्थापक संजय भिसे , कैलास प्रधान कुंजीर, वाल्मिक काटे ऑल सिनियर सिटीझन असोसिएशन, लिनयर गार्डन जेष्ठ नागरिक संघ, नवचैतन्य हास्य परिवार, आनंद हास्य क्लब, विठाई वाचनालय यांचे प्रतिनिधी तसेच , पिंपळे सौदागर , रहाटणी परिसरातील सोसायटीचे चेअरमन , पदाधिकारी नागरिक बंधू-भगिनी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सुनील कुंजीर यांनी केले.

राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ म्हणजे हिंदुत्वाचे चैतन्य पर्व - डॉ. वि.ल. धारूरकर

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे नऱ्हे : राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ म्हणजे हिंदुत्वाचे चैतन्य पर्व होय, गेल्या शंभर वर्षात संघाने देशहित व लोकहित साध्य करण्यासाठी अनेक वेळा मौलिक कार्य बजावले आहे. असे विचार प्रसिद्ध विचारवंत आणि माजी कुलगुरू डॉ. वि ल धारूरकर यांनी व्यक्त केले.

ते नऱ्हे परिसरातील संघाच्या लहुजी उस्ताद शाखेत वार्षिक उत्सव प्रसंगी बोलत होते,

याप्रसंगी कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी श्री चंद्रशेखर जोशी हे होते.

नऱ्हे औद्योगिक परिसराच्या सावरकर नगरात हा कार्यक्रम संपन्न झाला याप्रसंगी पाहुण्यांची ओळख श्री शिरीष पिंगळे यांनी करून दिली तर स्वागत गीत राजेंद्र कुलकर्णी व जयंत देशपांडे यांनी सादर केले. श्री श्याम देशपांडे यांनी कार्यक्रमाची रूपरेषा स्पष्ट केली त्यानंतर श्री सुभाष कानडे यांनी संस्कृत सुभाषित सादर केले.

अनंत देवल यांनी अमृत वचनाचे वाचन केल्यानंतर श्री जयंत जयंत काळे यांनी आभार मानले व कार्यक्रमाची सांगता झाली.

मन चंगा तो कठोती मे गंगा : संत रोहिदास महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

मानवतावादी आणि बंधुत्ववादी विचारसरणीतून मानवी जीवनाला योग्य दिशा देणारे, समान तत्वाचे मांडणी करणारे, आराध्य दैवत.. आपल्या भक्तिमार्गातून मातृ-पितृसेवा, व गुरु सेवा, स्त्री पुरुष समानता तसेच अंधश्रद्धे विरोधात समाज जागृती व खरी भक्ती,

मानवी जीवन कसे जगावे? याचे प्रबोधन करणारे महान योगी म्हणजेच संत रोहिदास महाराज म्हणत कर्म हीच ईश्वर सेवा अशी त्यांची शिकवण । आपल्या जीवनामधून दिले त्यांनी भक्ति आणि कर्माचे दर्शन ।। संत रोहिदासांच्या परमार्थिक विचारसरणी नुसार तर्क वितर्काच्या द्वारे प्राप्त होणाऱ्या ज्ञानापेक्षा सत्याच्या अनुभूतीलाच परमार्थात प्राधान्य आहे. अंध भक्तीच्या नावाखाली केल्या जाणाऱ्या सर्व साधना व्यर्थ आहेत. जोपर्यंत एखादी नदी समुद्रात विलीन होत नाही, तो पर्यंत तिच्या ठिकाणी खळखळ पणा असतो.विलीन झाल्यावर ती शांत होते. श्री प्रभू राम आणि सत्य हे दोन्ही एकच आहेत. सत्याच्या प्राप्तीसाठी साधकांनी अहंकाराचे, अहंपणाचे पूर्ण विसर्जन करून एकांत निष्ठा धारण केली पाहिजे. राजस्थानातील थोर महिला संत मीराबाईने संत रविदास महाराजां कडून उपदेश घेतला.

व आपल्या गुरु साठी चित्तोडगडावर कुंभश्यामाचे मंदिर बांधले होते.

संत मीराबाईनी एका चर्मकार समाजातील व्यक्तीला आपले गुरु मानने त्या काळातील म्हणावी तशी साधी सोपी गोष्ट नव्हती. हे येथे आवर्जून सांगावे वाटते. कोणालाही उच्च-नीच मानू नये. सर्वांनी समानतेने वागावे. भेदभाव केल्यामुळे समाजात तेढ निर्माण होते. आपले मन पवित्र व निर्मळ ठेवावे. नेहमी परिश्रम करून जीवन जगावे. सतत परिश्रम केल्यामुळे त्यात आपणाला परमेश्वर दिसतो. दीन- दुबळ्या रंजल्या- गांजल्या लोकांना नेहमी मदत करावी. सकारात्मक विचाराने पुढे जावे. आपल्या व्यवसायात लक्ष घालून कार्य केल्यास आपल्याला इतरत्र कुठेही फिरण्याची गरज नाही. संपूर्ण भारतभर भ्रमण करून पारमार्थिक कार्य त्यांनी संसारात राहून केले.सर्व काही आपल्याला आपल्या व्यवसायातून मिळते. ''मन चंगा तो कठोती मे गंगा'' असे ठामपणे सांगणारे महान विज्ञानवादी व परिवर्तनवादी व्यक्तिमत्व म्हणजे संत शिरोमणी रोहिदास महाराज होते. ज्यानीं आपल्या उपदेशाने आणि भक्तीने समाज कल्याणचा मार्ग आपल्याला दाखविला. अशा महान संतांच्या कार्यकर्तृत्वाचा या ठिकाणी आपण आढावा घेत आहोत... संत रोहिदास महाराज यांचा जन्म काशी जवळील गोवर्धनपुर (मांडूर) येथे माघ पौर्णिमेच्या दिवशी झाला. त्यांच्या आईचे नाव कालसादेवी तर वडिलांचे नाव संतोरव दासजी होते आणि पत्नीचे नाव लोणादेवी व मुलाचे नाव विजय दास जी असे

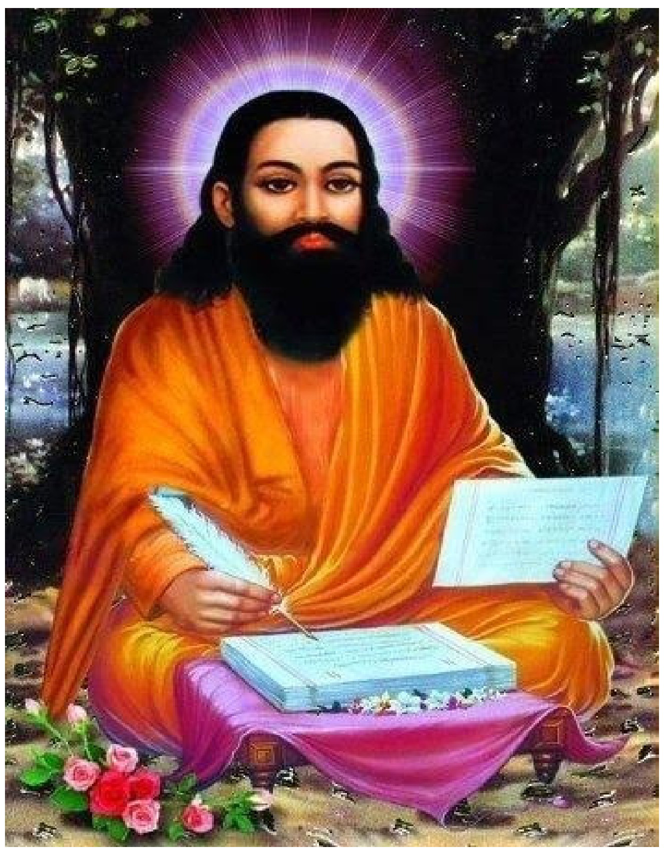

होते.

त्यांनी भक्तिमार्गाचा अवलंब करून श्रीरामाची भक्ती केली. ते संत रामानंदाचे शिष्य होते.श्री रामानंद हे पंधराव्या शतकातील पहिले मोठे भक्ती सांप्रदायातील संत होते.

त्यांची सामाजिक भूमिका त्यांच्या जाति पाती पुछे नही कोई । हरे को भजे सो हरिका होई ।।

जातपात विचारात घेण्याजोगी गोष्ट नाही. जो श्री हरीला भजतो, तो श्रीहरीचा होऊन जातो. असे ते मानत होते. त्या महान संतांचे, रविदास महाराज हे शिष्य होते. एकूण बारा शिष्यामध्ये संत रविदास महाराजांचा समावेश होता. हे सगळे १२ शिष्य वेगवेगळ्या जाती-जमातीचे होते.

संत रविदासांनी भारतीय आध्यात्मिक जीवनाला दिलेली देणगी म्हणजे त्यांच्या शिकवणूकी तील सामाजिक, आध्यात्मिक एकात्मतेचे दर्शन होते. त्यांनी साधू संता कडून अध्यात्म ऐकले.आणि ईश्वरभक्ती वर पदे रचण्याची त्यांना स्फूर्ती मिळाली. गुजरात व राज्यस्थान राज्यामध्ये आजही

त्यांचे पदे मोठ्या भक्ती भावाने गायली जातात.संत कबीर आणि संत रोहिदास हे समकालीन संत आहेत.दोघांची विचारसरणी मानवतावादी होती. त्यांचे विचार प्रबोधनात्मक व समाजोपयोगी होते.

समाजासाठी झटणारे हे दोन्ही महान विभूती आज आदरणीय, पूजनीय आहेत. समाजातील पीडित, अनाथ लोकांना त्यांनी मदतीचा हात दिला आहे.अनवाणी पायाने फिरणाऱ्या लोकांना संत रोहिदासांनी मोफत पायातील बूट(जोडे) पुरविले.या गोष्टी वरून त्यांच्या आई- वडिलां सोबत त्यांचा शाब्दिक वाद झाला. तरीही त्यांनी मानवतावादी विचार कधीच सोडले नाहीत.

सदैव त्यांनी मदतीचा हात गोरगरिबांना दिला. वारकऱ्यांचे जोडे मोफत मध्ये शिवून देत असत. त्यांनी समाजाला संयम, शुद्ध चारित्र्य व परिश्रम यांची शिकवण दिली. परिश्रामाला त्यांनी ईश्वर म्हटले आहे.

म्हणून तर ते संत शिरोमणी पदाला पोहोचले. शीख धर्मीयांच्या पवित्र गुरु ग्रंथ साहेबांमध्ये त्यांच्या ४० पदे काव्यरचना आहेत. त्यामुळे त्यांची भक्ती उच्च दर्जाची होती. कोणत्याही पद्धतीचा ढोंगीपणा, वेडगळ समजूती, अंधश्रद्धा त्यांच्याकडे नव्हती. संपूर्ण भारतभर फिरवून त्यांनी निर्गुण भक्तीचा मार्ग दाखवला. एकजुटीने समाजाने राहावे. जातीला अजिबात महत्त्व देऊ नये. सर्व मानव समान आहेत. असे ते नेहमी म्हणत असत.उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश, राजस्थान, पंजाब, महाराष्ट्र या राज्यांमध्ये त्यांना पुढील नावाने भाविक भक्त ओळखतात. गुरु रैदास, संत रविदास, आणि संत रोहिदास असेही त्यांना म्हटले जाते. भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी त्यांना ''दि अनटचेबल'' या ग्रंथात अतिशय मानाचे स्थान दिले आहे. संत तुकाराम महाराजांनी चर्म रंगू लागे रोहिदास संगे, कबीरांच्या मागे शेले विणे, उच्च नीच काही नेणे भगवंत. अशा शब्दांत त्यांच्या पवित्र कार्याची पावती समाजाला करून दिली आहे. संत हे कोणत्या जाती किंवा धर्मात जन्मले, याला अजिबात महत्व नाही. तर त्यांच्या कार्यकर्तृत्वावरून त्यांना महत्त्व प्राप्त होते. संत रविदास हे तेजस्वी पुरुष होते.अनेक वेळेस त्यांनी वादविवादा मध्ये बुद्धिमान व्यक्तींना पराभूत केले आहे. त्यांच्या निरूपणातून ते लोकांना जन्म जात मत पूछिए,का जात और पात, रैदास पुत सम प्रभू के,कोई नही जात कुजात. मध्ययुगीन काळामध्ये एवढे सडेतोडपणाने बोलणारे एकमेव संत ती होती. असे म्हटले तरी वावगे ठरणार नाही. अस्पृश्य जातीत जन्माला येऊन उच्चवर्णीयांना उद्देशून सांगणे. ही गोष्ट कठीण होती. तरी ते मानवता वादी संत होते. समतेचे तत्व त्यांनी मांडले म्हणून त्यांना महान योगी संत अशीही म्हणतात. मानवतेचे प्रचारक म्हणून ते कार्य केले त्यांचे हे कार्य सदैव प्रेरणादायी आणि स्फूर्तीदायक आहे. त्यांच्या जीवनामध्ये काही आख्यायिका प्रसिद्ध आहेत.

प्रा.बरसमवाड विठ्ठल गणपतराव
अध्यक्ष:विठू माऊली प्रतिष्ठान
खैरकावाडी ता.मुखेड जि.नांदेड

त्या सर्वत्र सांगितल्या जातात. त्यांच्या जन्मतारखेबद्दल सुद्धा विद्वानांमध्ये मतमतांतरे आहेत.

आज समाजात सर्वत्र जातीयता निर्माण झालेली दिसून येत आहे. अनेक जणांच्या हातात अनेक रंगाचे झेंडे आलेले आहेत. त्यामुळे समाज स्वास्थ्य बिघडलेले काही प्रमाणात दिसत आहे.असे होऊ द्यायचे नसेल तर मानवतावादी विचारसरणीतून संत शिरोमणी रोहिदास महाराज यांच्या विचारांची समाजाला आज खरोखर गरज आहे. त्यांचे विचार आजच्या तरुणांनी अंगी बाळगावे, तेव्हा त्यांना खरी विनम्र अभिवादन. केल्याचे समाधान होईल.अशा या मानवी कल्याण करणाऱ्या संत विभूतीस विठू माऊली प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व सर्व पदाधिकारी ग्रामस्थ यांच्या वतीने जयंतीच्या निमित्ताने विनम्र अभिवादन..

मला समजलेले महात्मा गांधी

ज्योतिर्मय साहित्य

इतिहासाच्या पानांमध्ये जेव्हा ''महात्मा गांधी'' हे नाव वाचले जाते, तेव्हा प्रथमदर्शनी एक शांत, साधा, काठी टेकत चालणारा मनुष्य डोळ्यांसमोर उभा राहतो. परंतु जसजसे त्यांचे विचार समजत जातात, तसतसे जाणवते की हे व्यक्तिमत्त्व केवळ एका देहात मर्यादित नसून, ते एका व्यापक जीवनदृष्टीचे प्रतीक आहे. मला समजलेले महात्मा गांधी म्हणजे केवळ स्वातंत्र्यलढ्याचे नेतृत्व करणारे नेते नव्हेत, तर माणसाला माणूसपणाची जाणीव करून देणारे मार्गदर्शक आहेत.

गांधीजींच्या जीवनातील साधेपणा मला नेहमीच भारावून टाकतो. त्यांनी साधेपणाला दुर्बलतेचे चिन्ह मानले नाही, तर त्यालाच आपली शक्ती बनवली. अंगावर साधे वस्त्र, हातात चरखा आणि मनात अपार आत्मविश्वासही त्यांची ओळख होती. चरखा हा केवळ वस्त्रनिर्मितीचे साधन नव्हता; तो स्वावलंबन, श्रमप्रतिष्ठा आणि आत्मसन्मान यांचा संदेश देणारा प्रतीक होता. मला समजलेले गांधी म्हणजे श्रमाला देवत्व बहाल करणारे विचारवंत.

सत्य हा गांधीजींच्या जीवनाचा कणा होता. सत्यासाठी त्यांनी आयुष्यभर प्रयोग केले. सत्य बोलणे सोपे असते, पण सत्यासाठी अन्याय सहन करणे, अपमान झेलणे आणि तरीही शांत राहणेहे अत्यंत कठीण असते. गांधीजींनी हे कठीण मार्ग आनंदाने स्वीकारले. म्हणूनच त्यांचे जीवन एक सतत चालणारा सत्याचा शोध बनले. मला समजलेले गांधी म्हणजे शब्दांपेक्षा कृतीवर विश्वास ठेवणारे व्यक्तिमत्त्व.

अहिंसा हा गांधीजींच्या विचारांचा आत्मा होता. अहिंसा म्हणजे दुर्बलता नव्हे, हे त्यांनी कृतीतून सिद्ध केले. हिंसेने क्षणिक विजय मिळू शकतो, पण अहिंसेने कायमस्वरूपी परिवर्तन घडते हा त्यांचा ठाम विश्वास होता. शत्रूलाही माणूस म्हणून पाहण्याची दृष्टी त्यांनी दिली. द्वेषाला द्वेषाने उत्तर न देता, प्रेमाने आणि संयमाने सामोरे जाण्याचे धैर्य त्यांनी दाखवले. मला समजलेले गांधी म्हणजे अंतःकरणाने अत्यंत शक्तिशाली असलेला योद्धा.

गांधीजींचे कार्य केवळ राजकीय आंदोलनांपुरते मर्यादित नव्हते. त्यांनी समाजजीवनाच्या प्रत्येक अंगाला स्पर्श केला. अस्पृश्यतेविरुद्ध त्यांनी आवाज उठवला, समाजातील शेवटच्या माणसाला केंद्रस्थानी ठेवले. ''शेवटच्या माणसाच्या डोळ्यांत आनंद दिसतो का?'' हा त्यांचा प्रश्न आजही अंतर्मुख करणारा आहे. मला समजलेले गांधी म्हणजे वंचितांचा आवाज बनलेले संवेदनशील मन.

सौ जयश्री अर्जुन मुंडे
अंबेजोगाई

स्त्रीविषयी गांधीजींची भूमिका अत्यंत प्रगत होती. त्यांनी स्त्रीला अबला मानले नाही, तर त्याग, धैर्य आणि सहनशक्तीचे प्रतीक मानले. स्वातंत्र्यलढ्यात स्त्रियांनी सक्रिय सहभाग घ्यावा, यासाठी त्यांनी प्रोत्साहन दिले. त्यांच्या मते, समाजाचा खरा विकास तेव्हाच शक्य आहे, जेव्हा स्त्री सन्मानाने आणि स्वावलंबनाने जगते.

शिक्षणाबाबत गांधीजींचा विचार त्यांच्या ''नई तालीम'' या संकल्पनेतून स्पष्टपणे दिसतो. गांधीजींना केवळ पुस्तकी शिक्षण मान्य नव्हते. माणूस घडवणारे, जीवनाशी जोडलेले शिक्षण त्यांना अपेक्षित होते. नई तालीम म्हणजे डोके, हात आणि हृदय या तिन्हींचा समन्वय. शिक्षणातून केवळ नोकरी मिळवणारे मनुष्य नव्हे, तर जबाबदार, स्वावलंबी आणि नैतिक मूल्ये जपणारे नागरिक घडावेत, अशी त्यांची इच्छा होती. मला समजलेले गांधी म्हणजे शिक्षणाला जीवनाशी जोडणारे दूरदृष्टीचे शिक्षणतज्ज्ञ.

गांधीजींनी स्वातंत्र्याची व्याख्या केवळ इंग्रजांच्या सत्तेपासून मुक्ती इतकीच मर्यादित ठेवली नाही. त्यांना अंतर्गत स्वातंत्र्य महत्त्वाचे वाटत होते. लोभ, अहंकार, मत्सर आणि राग या साखळ्यांपासून मुक्त होणे हेच खरे स्वराज्य, असा त्यांचा विचार होता. देश स्वतंत्र झाला, पण माणूस जर स्वार्थाचा गुलाम असेल, तर ते स्वातंत्र्य अपूर्ण आहेहा संदेश त्यांनी वारंवार दिला.

त्याग हा गांधीजींच्या जीवनाचा स्थायीभाव होता. सत्ता, प्रतिष्ठा आणि ऐश्वर्य यांचा मोह त्यांनी कधीच धरला नाही. उलट, कष्ट, उपवास आणि संघर्ष यांनाच त्यांनी आपले सोबती मानले. हा त्याग दिखाव्यासाठी नव्हता; तो त्यांच्या अंतःकरणातून उमटलेला होता. म्हणूनच तो लोकांच्या मनावर खोलवर ठसा उमटवतो.

आजच्या वेगवान, स्पर्धात्मक आणि असहिष्णुतेने भरलेल्या जगात गांधीजींचे विचार अधिकच महत्त्वाचे वाटतात. युद्ध, द्वेष आणि स्वार्थ याने थकलेल्या मानवजातीला गांधीजी शांततेचा मार्ग दाखवतात. मला समजलेले गांधी म्हणजे अंधारात उजेड दाखवणारा दीपस्तंभ आहेत.

प्रभावी समारोप

शेवटी मला असे वाटते की महात्मा गांधी हे इतिहासात अडकून पडलेले व्यक्तिमत्त्व नाहीत. ते प्रत्येक काळात, प्रत्येक पिढीत नव्याने समजून घ्यावे लागतात. त्यांच्या विचारांचे पालन करणे कठीण असले, तरी ते अशक्य नाही. गांधीजी आपल्याला परिपूर्ण होण्याची अपेक्षा करत नाहीत; ते आपल्याला प्रामाणिक प्रयत्न करण्याची प्रेरणा देतात.

मला समजलेले महात्मा गांधी म्हणजे सत्याचा ध्यास, अहिंसेची ताकद, करुणेची ऊब आणि आत्मपरिवर्तनाची वाट. माणूस आहे तोपर्यंत संघर्ष असणार, पण त्या संघर्षाला माणुसकीची दिशा देण्याचे काम गांधीजींचा विचार करत राहील. म्हणूनच गांधी संपत नाहीतते प्रत्येक सजग मनात सतत जिवंत राहतात.

अहिंसेचा दीप घेऊन
चालला एक संत होता,
सत्याच्या वाटेवर उभा
राहिला तो अंत होता.
न शस्त्र, न सेना, तरी
जिंकली त्याने दुनिया,
नम्रतेच्या बळावर घडवला इतिहास ज्वलंत होता.
खादीच्या वस्त्रात सामावले स्वातंत्र्याचे स्वप्न,
शब्द त्याचे साधे, पण विचारांचा प्रचंड ग्रंथ होता.
दिसे त्याला
जनतेचे दुःख सारे,
स्व सुखाचा कधीच केला
त्याग मोहाचा अंत होता.
आजही अंधारात उजळतो
साधी राहणी उच्च विचारसरणी
कारण गांधी म्हणजे काळाच्या पलीकडचा
प्रकाशवंत होता.

***

भाषा, भूषा, भवन, भजनासह भोजनामधून भारतीयत्व जोपासूया- डॉ. महेश सारोळकर

ज्योतिर्मय साहित्य

यवतमाळ- परकीयांच्या गुलामगिरीतून १९४७ साली मुक्त झालेला भारत स्वाधीन झाला; परंतु स्वतंत्र झाला काय हा प्रश्न आज अनेकांना पडतो. याचे कारण, आपण अजूनही परकीय प्रथा परंपरांचे अंधानुकरण करीत आहोत. आपल्या भाषा समृद्ध असूनही परभाषेचा अभिमान, आपल्या वातावरणास अनुकूल परिधानाऐवजी पाश्चात्य वेशभूषेचा वापर, एकत्र कुटुंब असलेल्या संस्कारशील घराऐवजी हॉटेलसारखे वातावरण असणारे घर, आपल्या देशातील धार्मिक, ऐतिहासिक पर्यटनस्थळांऐवजी विदेशभ्रमण, स्वास्थ्यवर्धक भोजन टाळून फास्टफूडचे सेवन यामुळे भारताचे आणि आपल्या समाजाचे सर्व बाजूंनी नुकसानच होत आहे. ते टाळण्यासाठी, संविधानाचा अमृत महोत्सव साजरा करताना खरे भारतीयत्व प्रगटण्यासाठी भाषा, भूषा, भवन, भजन आणि भोजन याद्वारे भारतीयत्व जोपासूया, असे आवाहन यवतमाळ अर्बन बँकेचे संचालक तथा राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाचे जिल्हा संपर्कप्रमुख डॉ. महेश सारोळकर यांनी येथे केले.

संस्कार भारती व यवतमाळ अर्बन बँक कर्मचारी संघटनेच्या वतीने २६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिनानिमित्त आयोजित भारतमाता पूजन कार्यक्रमात ते प्रमुख वक्ते म्हणून बोलत होते. यवतमाळ अर्बन बँकेचे अध्यक्ष डॉ. नितीन खर्चे यांच्या अध्यक्षतेत बँकेच्या मुख्य कार्यालय परिसरात झालेल्या या कार्यक्रमाच्या व्यासपीठावर बँकेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी श्रीधर कोहरे, संघटनेचे उपाध्यक्ष आनंद पांडे, संस्कार भारतीच्या अध्यक्ष प्राची बनगीनवार उपस्थित होते. वैयक्तिक गीत रमा कुंटे यांनी म्हटले. सूत्रसंचालन कविता चव्हाण यांनी तर आभार प्रदर्शन संस्कृती तिवारी यांनी केले. संतोष भोयर यांनी म्हटलेल्या भारतमातेच्या आरतीने या कार्यक्रमाचे समापन झाले. यावेळी संस्कार भारतीचे प्रांत महामंत्री विवेक कवठेकर, बँकेचे संचालक प्रमोद धुर्वे, परिमल देशपांडे, मीरा घाटे, कार्यक्रम संयोजक आयुषी कार्लेकर, अरुण लोणारकर, जाह्नवी रानडे, प्रदीप गज्जलवार, नामदेव तुपकर, अर्जून खर्चे, महेश कोकसे, आरती मुक्कावार, किशोरी पांडे, राहुल ढोके, अविनाश विहीरे, सुनील खातखेडकर, संतोष तायडे, सतीश इसाळकर, शालिनी साठे यांचेसह बँकेचे, स्घटनेचे व संस्कार भारतीचे पदाधिकारी, अधिकारी, कर्मचारी, रांगोळी स्पर्धेतील स्पर्धक, बक्षिस विजेते मोठ्या संख्येत उपस्थित होते. डॉ. नितीन खर्चे यांनी याप्रसंगी बोलताना, भारत माता पूजनाच्या निमित्ताने संस्कार भारती व अर्बन बँक कर्मचारी संघटना विद्यार्थी, युवकांमधील कला, संस्कार आणि राष्ट्रभक्तीची प्रेरणा देणाऱ्या कार्यक्रमांचे आयोजन करते याबद्दल समाधान व्यक्त करून अशा प्रकारच्या कार्यक्रमांचे नियोजन प्रतिवर्षी करावे असे आवाहन केले. संघटनेचे उपाध्यक्ष आनंद पांडे यांनी प्रास्ताविकातून या कार्यक्रमामधील भूमिका विशद केली.

रांगोळी स्पर्धेतील विजेत्यांना पारितोषिकांचे वितरण गणराज्यदिनाच्या पार्श्वभूमीवर संस्कार भारती व अर्बन बँक कर्मचारी संघटनेच्या वतीने गार्डन रोडवरील बँकेच्या मुख्य कार्यालय परिसरात रांगोळी स्पर्धेचे आयोजन केले होते. पर्यावरण विषयावरील या स्पर्धेत ३५ जणांनी सहभाग घेतला. या स्पर्धेतील विजेत्यांना भारत माता पूजन कार्यक्रमात पारितोषिके वितरित करण्यात आली.